

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

Institut mezioborových studií Brno

Výpověď nezletilce v trestním řízení pachatel, oběť, svědek
a důležitost přítomnosti pedagoga

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce :

JUDr. Bc. Jan Šnitr

Vypracoval :

Miroslav Rudolf

Brno 2005

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Výpověď nezletilce v trestním řízení pachatel, oběť, svědek a důležitost přítomnosti pedagoga“ zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu literatury, který je v práci uveden.

.....

Miroslav Rudolf

Poděkování

Děkuji panu JUDr. Bc. Janu Šnitrovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi věnoval při zpracování mé bakalářské práce.

Chtěl bych rovněž poděkovat svým blízkým za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé bakalářské práce, a které se nesmírně vážím.

Praha, 15. října 2005

.....
Miroslav Rudolf

OBSAH

ÚVOD	1
1. Mládež kontra zákony v obecném pojetí	4
1.1.Lidé a výchova	4
1.2.Ohlédnutí za historií	8
1.3.Současná legislativní úprava	10
1.4.Obecné kategorie	12
1.5.Trestné činy ohrožující mládež	16
2. Proces trestního řízení s mládeží a dětmi, trestání a tresty	20
2.1.Příčiny páchaní trestné činnosti	20
2.2.Výslech v policejní práci z hlediska obecného pojetí	24
2.3.Policie a odhalování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži	27
2.4.Odlišnosti v procesu stíhání mládeže	33
2.5.Druhy trestů ukládaných mládeži, podmínky ukládání a výkonu trestu	35
2.6.Hranice trestní odpovědnosti a výchovný vliv právních norem	38
3. Učitel, pedagog – poslání, nebo povolání	41
3.1.Pedagog – garant dodržení zákonnosti, psychická podpora při vyšetřování trestné činnosti	41
3.2.Pedagog jako nedílná součást v boji proti kriminalitě mládeže	42
3.3.Význam úlohy školy v součinnosti s policií při vyšetřování trestné činnosti	45
3.4.Úloha a postavení mimoškolní problematiky ve formování osobnosti mládeže	47
ZÁVĚR	49
Resumé	52
Anotace	53
Klíčová slova	54
Literatura	55
Příloha	56

ÚVOD

Závažným a výrazným znakem současné společnosti je pestré a nekontrolovatelné šíření sociálně patologických jevů. Xenofobní projevy, rasismus¹, agresivita, brutalita, toxikomanie, kriminalita. Fenomény stávající se jakoby běžnou součástí našeho života. Jejich destruktivní působení zasahuje do života rodin, dalších sociálních skupin i života celé společnosti. Největší nebezpečí představují zejména pro děti a mládež, skupinám méně odolným vůči nejrůznějším nežádoucím vlivům. Ti jsou více náchylní hledat řešení svých problémů neadekvátními způsoby. Důležité postavení rodiny a školy v systému prevence sociálně patologických jevů je zdůrazněno již tím, že první závažné poruchy chování se u dětí, vedle rodinného prostředí, objevují v základní škole. Tyto poruchy, vzhledem k tomu, že jsou školy napojeny na síť poradenských služeb, je možné rychle a adekvátně řešit.

Je několik málo hodin nového roku 2004. Obyvatelé malé obce Kmetiněves okr. Kladno prožívají první sváteční chvíle Nového roku. Ještě netuší, že jejich obcí a okolím otřese hrůzný případ brutální vraždy čtrnáctileté školačky Báry. Bára byla velice hodnou, milou a kamarádkou dívenkou. Byla oblíbená mezi kamarády i ve své rodné obci. Neměla žádné výchovné problémy, ani v prospěchu. Její rodina byla bezproblémová, harmonická. Báře poskytovala pevné zázemí a dobrou výchovu. Zdrcující rána pro rodinu, blízké příbuzné, kamarády, spolužáky, pedagogy ...

Brutální vražda Báry otřásla kriminalisty i vyšetřovateli, kteří na případu pracovali. Bára byla uškrcena a pohlavně zneužita. Cíl vyšetřujícího týmu byl jasný. Co nejdříve dopadnout a usvědčit pachatele. Hrozilo nebezpečí, že pachatel bude opakovat svůj brutální útok. Nutné bylo rovněž uklidnit napjatou situaci v okolí místa činu. Tým vyšetřovatelů důkladně prověřoval každý poznatek související s vraždou, včetně vytypovaných osob, které se v minulosti dopustily mravnostních deliktů na mládeži. Ledy se však nepohnuly. Ke zlomu došlo až v červenci roku 2004, tedy půl

---

¹ Stručný slovník právních pojmů, IMS, Brno 2003.

roku po spáchání tohoto brutálního případu. Po velice náročném vyhodnocování odebraných vzorků DNA byl z případu vraždy usvědčen její čtrnáctiletý kamarád. Proč vraždil, co bylo příčinou jeho jednání? Znalecký posudek vyzněl jednoznačně. Spolužák Bány trpěl vážnou sexuální deviací, sadismem. Motiv vraždy tak byl potvrzen. Zmařený mladý lidský život, životní tragedie dvou rodin.

Další závažný případ násilné trestné činnosti zaznamenali kriminalisté v obci Králíky na Ústeckoorlicku. V červnu 2004 se podařilo skupince nezletilců utéci z nedalekého Výchovného ústavu. Toho využil jejich zletilý kamarád a společně naplánovali přepadení staré paní Otčenáškové, jejich sousedky. Do domku stařenky se děti dostaly pod záminkou přespání. V domku starou, nemohoucí ženu brutálním způsobem napadli a smrtelně zranili. Vyšetřování tohoto případu nebylo náročné. Kriminalisté disponovali informací o útěku dětí a jejich kontaktech na zletilého kamaráda, který byl v minulosti několikrát trestán. O mnohém vypovídalo i sociální prostředí, ve kterém nezletilci vyrůstali, jakož i o důvodech jejich ústavní výchovy. Pachatelé vraždy byli záhy dopadeni.

Rovněž v obci Králíky se kriminalisté setkali s dětskými vrahy vedenými svým zletilým kamarádem. Motivem k jednání byla touha po penězích. Na tomto místě je nutné podotknout, že právě děti a mládež páchají stále častěji sofistikovanější trestné činy, které s předstihem důkladněji promýšlejí. Rovněž věnují více času přípravě a úsilí, včetně předem zajištěného alibi. V tomto případě sehrál důležitou roli jejich kamarád. Využíval nízkých rozpoznávacích schopností dětí co je dobré a co zlé, jakož i jejich právních postavení. Jsou na útěku, jsou beztrestní.

I následný závažný případ, ke kterému došlo v říjnu téhož roku má společného jmenovatele. Obcí Hanušovice v Severomoravském kraji otřásl případ vraždy školáka, jehož mrtvolu našel spolužák poškozeného. V průběhu vyšetřování byly stanoveny základní vyšetřovací verze. Během prověřování jednotlivých verzí dochází k nenadálému obratu.

Při prověření spolužáka poškozeného kriminalisté zjistili některé rozpory, které nepochybně směřovaly k obávané verzi. V přítomnosti otce se chlapec k vraždě doznává. A motiv? Šikana. Hoch již neunesl déle trvající šikanování od svého kamaráda, kterého měl jinak rád a důvěřoval mu. Vzhledem ke svému věku neunesl psychickou zátěž, neznal vhodné východisko ze situace. Pro něho pak bylo východisko jediné, vražda. V tomto případě zcela selhala základní prevence. Ta nejdůležitější, kterou představuje rodina. Na cestě k bezpečnému sociálnímu fungování čeká na dítě mnoho překážek. Rodiče by měli znát potřeby a zájmy svých dětí, měli by umět o nich hovořit. Důležitá je spolupráce rodiny a školy. Není třeba zdůrazňovat, že by se rodiče měli častěji zajímat o prospěch dítěte, o odchylky v jeho chování. Velice významným a důležitým prvkem je školní prevence, s ohledem na to, kolik času stráví dítě ve škole. Na místě je prioritní postavení pedagoga, zejména třídního učitele, otázka výchovných poradců. Ti by měli zaznamenat první projevy sociálně patologického chování a přijímat příslušná opatření. Důležitá je spolupráce školy se specialisty a sociálními pracovníky, nedochází-li k anomáliím v rodině a v případě zjištění, podněty řešit, či předat jiným orgánům k příslušnému opatření.

Tři různé případy, tři různé motivy, ale stejný prvek. Pachatelé těchto nejzávažnějších skutků se rekrutovali z řad mládeže. To je nejvýznamnější odůvodnění volby daného tématu bakalářské práce.

Z uvedených případů lze vyvodit následné pracovní hypotézy :

Stoupající trestná činnost mládeže se stává významným celospolečenským problémem.

Včasná, vhodná a důsledná prevence zaujímá čelní postavení v boji proti trestné činnosti mládeže.

Cílem bakalářské práce je poukázat na důležitost poslání výchovy, příčiny páchaní trestné činnosti dětmi a mládeží, ale i poslání pedagogických pracovníků, škol, školských zařízení tak i dalších institucí při předcházení sociálně patologických jevů

1. Mládež kontra zákony v obecném pojetí

1.1. Výchova a lidé

Na prvním místě je důležité zamyslet se nad posláním a postavením výchovy mladé generace. Výchovu v současném pojetí lze chápat jako záměrné a cílevědomé vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každé osobnosti v souladu s jejími dispozicemi, ale i lidským posláním. To představuje hlubší poznání obecnějších zákonitostí formování osobnosti člověka. Možným klíčem k řešení problematiky formování člověka je analýza životní situace jako základního prvku celého procesu formování. Výchova je tedy velice složitý jev mnoha dimenzí. Jedinečnost a neopakovatelnost každého člověka může vyvolat určitý stupeň pesimismu při hledání obecných zákonitostí procesu výchovy.

V praxi a v běžném životě se lze setkat s těmito druhy výchovy. Autoritativní výchova², je typická častým používáním rozkazů, zákazů, trestů. Při tomto způsobu výchovy dochází k malému porozumění pro potřeby a zájmy dítěte. Dochází k potlačování jeho iniciativy. Projevem je závislost na vychovateli, bojácnost, a naopak může docházet k projevům agrese. Opakem autoritativní výchovy je liberální výchova. Pro ni jsou charakteristická slabá nebo žádná řízení bez větších požadavků. Následkem je malá odpovědnost, nerespektování norem. Dítě vychovávané liberálně snižuje svoje začlenění do skupiny, organizaci skupinové práce i efektivitu výsledků práce skupiny. Nejvhodnější formou výchovy je demokratická výchova. Ta se vyznačuje působením dobrých výchovných vzorů, nikoliv autoritativních trestů. Příznačné je porozumění pro individuální potřeby dítěte. Podporuje spontánnost a diskusi. Tato forma výchovy vede k rozvoji iniciativy a samostatnosti. Je cestou k zodpovědnosti, kázní a respektu k právům ostatních.

Vychovávat mládež podle příslušných morálních zásad se snažili již naši předkové. První zmínky o výchově pocházejí ze starověké Číny. Například již kolem roku 2430 před naším letopočtem na počátku panování

---

² Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

čínského císaře Ti Ku podle zjištěných a doložených pramenů již existovaly první čínské školy. Zřejmě nejstarším a nejvýznamnějším čínským filozofem je osobnost KCHUNG Fu-é (KONFUCIUS 551-479 př. n. l). V té době směřoval skutečný zájem starověkých čínských filozofů a učenců především na pozemský život člověka a lidskou společnost. Tato teze platí v plné míře o mysliteli, na základě jeho díla vznikl později vlivný směr – konfucianismus³. Jednou ze základních otázek, kterou si Konfucius kladl bylo, jak lze v člověku vypěstovat mravní dokonalost. Vlastnost, která je nezbytná k tomu, aby se člověk stal prospěšným pro své okolí i celou společnost. Dospívá k závěru, že mravnost není člověku vrozena a proto musí být vypěstována vhodnou výchovou a učením. Člověk se musí dobrým vlastnostem naučit. K tomu potřebuje příkladné vzory, které by si mohl osvojit.

Za nejdůležitější považoval pevné vztahy v rodině, jenž určují povinnosti všech jejich členů. Vyzdvihuje lásku, úctu a poslušnost k rodičům. Tomu odpovídají další normy chování užitečné pro celou společnost: kázeň, smysl pro pořádek, oddanost ke skupině, úcta k nadřízenému, píle a skromnost. Na základě těchto aspektů bývá Konfuciovo učení označováno jako kult občanských ctností. Konfucius nejenže zdůrazňuje význam výchovy v životě člověka, ale i její vliv na vytváření charakteru. Boj proti neřestem (loupeži, proradnému myšlení, zatvrzelosti, lhaní, užívání pošetilých slov a šíření zla), jejichž původ spatřuje v zanedbání rodičovských povinností je veden po dlouhodobé teoretické přípravě. Rozhodující a nenahraditelné místo v rodinné výchově náleželo otci, který byl odpovědný i za nectnosti svých dětí.

Významnou kapitolu v historii výchovy zaujímá starověké Řecko. Výchova a vyučování mládeže nebyly ve starověkém Řecku jednotné. Lze rozeznat dva typy výchovy: spartský a athénský. Cílem výchovy ve Spartě bylo vypěstovat v chlapcích udatnost v boji a schopnost ovládat masy porobeného obyvatelstva. Proto se kladl důraz především na výcvik tělesný.

---

³ Základy pedagogiky, Mgr. et Mgr. Karel Ouroda, IMS, Brno 2003.

V Athénách byla naproti tomu tělesná a duševní složka výchovy celkem harmonicky sladěna. V celém antickém Řecku byla ovšem výchova určena jen pro svobodné občany, popřípadě cizince. Otroci z ní byli vyloučeni.

Ve Spartě řídil výchovu budoucích občanů stát. Už od nejútlejšího věku byla výchova hodně tvrdá. V Athénách byla péče o výchovu věcí rodičů a stát na ni jen dohlížel. Školy byly v Athénách pouze soukromé a proto délka školní docházky závisela na hospodářských poměrech rodiny. Úplná negramotnost byla spíše vzácností.

Významným učencem, filozofem a pedagogem této doby byl Aristotelés (384 – 322 př. n. l.⁴). Byl označován za největšího filozofa a učence starého Řecka. V mládí byl žákem Platóna a zpočátku stoupencem jeho teorie idejí, kterou však později zavrhoval. Aristotelés jako pedagog zavedl tři rozličné části duše. Těm odpovídaly tři stránky výchovy: tělesná, mravní a rozumová. V mravní výchově klade velký důraz na osvojení nároků, které kromě přirozeného nadání a rozumu jsou podmínkou ke zdárné mravní výchově. Ctnost – areté⁵, jako dokonalost je schopnost duše dobře provádět nějakou činnost. Ctnost zraku znamená, že oko dobře vidí. Ucha, že dobře slyší. Podmínkou ctnosti je podřízení lidské činnosti rozumu, který vždy udržuje střed, což představuje ani nedostatek, ani nadbytek. Popřává ve výchově více prostoru individualitě, vychází ze sociologického zřetele. Žádá výchovu státní, všeobecnou a nikoliv soukromou. Cílem je mu upevnění zřízení a proto má být výchova řízena a kontrolována státem. Výchova má být přirozená, která rozvíjí chovancovy vlohy a respektuje jeho duševní založení. Spočívá na přírodě, návyku a rozumu, což považuje za tři základní atributy. Aristotelés zdůrazňuje význam rodiny, sestavuje předpisy pro prenatální období dítěte, navrhuje státní dozor nad uzavíráním sňatků a zpracovává hygienické předpisy pro nastávající matky. Jeho přáním je výchova člověka aktivního, jenž projevuje znalost dobrými činy.

---

⁴ Základy pedagogiky, Mgr. et Mgr. Karel Ouroda, IMS, Brno 2003.

⁵ Filozofický slovník, nakladatelství Svoboda, Praha 1985, str. 103 (část A-N).

Nejvýznamnějším českým pedagogem a vychovatelem je Jan Ámos Komenský (1592 – 1670⁶). Byl označován za člověka, který pod vlivem Descarta a Erazma Rotterdamského, spojuje domácí reformační tradici s evropským náboženským i filozofickým myšlením. Jeho dílo je hluboce humanistickou odpovědí na problémy tehdejší společnosti, která byla po dlouhá léta sužována třicetiletou válkou, na národní tragédii i na osobní zkušenosti exulantského života.

Přináší nesčetně podnětů, jež jsou pro učitele i vychovatele nezanedbatelným zdrojem poučení i inspirace. Ve svých dílech řeší všeobecné i některé speciální pedagogické a didaktické otázky. Základním požadavkem na výchovu je přirozenost, oproštění výchovy od násilných metod a respektu přirozeného vývoje dítěte. Jeho pedagogický systém se opírá o dobrou znalost tělesného a duševního vývoje dítěte. Zcela respektuje psychiku dítěte, psychickou stránku však nepřeceňuje. Komenský vychází z cíle výchovy, na němž jsou závislá další pedagogická opatření.

V díle Svět v obrazech⁷ hodnotí význam výchovy. Zastává zde tezi, že člověk se stává člověkem jedině výchovou. Školu přirovnává k „dílňě lidskosti“, která nahrazuje středověké „mučírny ducha“. Jeho filozofií je myšlenka rozvíjet všechny ve všem všestranně. Jeho dalším významným dílem je Velká didaktika. Zde se stává základním Komenského zákonem požadavek být všemu příkladem a praxí. Prosazuje induktivní přístup při vzdělávání. V knize Didaktika věnuje značnou pozornost výchově jedince k neustálé činnosti, kdy není ani chvíle promarněna. Řeší otázky kázně. Kázeň bere jako formu prevence. Poukazuje, že kázeň je vhodné používat jen proti těm, kteří zhřešili. Ne proto, že zhřešili teď, ale aby nezhrřešili později. Zabývá se otázkou mravního chování a přísnějším postihům. Prohřešky proti mravnímu chování bylo např. rouhání, zlomyslnost, neochota pomoci jiným žákům, oplzlost.

Ze současných pedagogů, kteří se zabývali otázkou výchovy je Vladimír Jůva (1925⁸).

---

⁶ Základy pedagogiky, Mgr. et Mgr. Karel Ouroda, IMS, Brno 2003.

⁷ Orbis pictus.

⁸ Mgr. et Mgr. Ouroda K., Základy pedagogiky, IMS, Brno 2003.

V publikaci Úvod do pedagogiky poskytuje základní informace o pedagogice a výchově pro učitele, vychovatele i další kategorie pedagogických pracovníků. Analyzuje pojetí pedagogiky jako vědního oboru, koncepce výchovy a funkce výchovy při rozvoji osobnosti. Zkoumá činitele výchovy. Velkou pozornost klade na pedagogické principy a jejich aplikaci ve výchovně vzdělávacím procesu.

Vyúsťuje v charakteristice základních forem výchovy. V této publikaci se zaměřuje na problematiku výchovy, na funkce, činitele a formy výchovy. Poukazuje na soulad školní výchovy, mimoškolní výchovy, rodinné výchovy a sebevýchovy. Hlavním smyslem publikace je odhalení některých nedostatků, které se dosud projevují v praxi a ztěžují výchovu jak mládeže, tak i dospělých.

1.2. Ohlédnutí za historií

Ve světských zákonících nebyli chlapci a dívky mladší čtrnácti, respektive dvanácti let považováni za trestněprávně odpovědné. Tehdejší právníci soudili, že chybějící úmysl ochraňuje dítě před trestem. Děti mohly být v tomto věku sice předvedeny před soud, ale soudy a v mnoha případech rovněž městské úřady, mohly rozhodnout, zda budou potrestány nebo nikoli. Obecně byly rozsudky nad dětmi mírnější než nad dospělými, kteří byli obviněni ze stejného zločinu. Děti byly obvykle trestány bitím holí. Pouze ve výjimečných případech byl proti nim použit trest v plné míře. Tak to také bylo popisováno na konci 13. století v tehdejších právních pramenech⁹.

V nich se uvádí, že přihodí-li se, kdy desetileté či dvanáctileté dítě je tak zlé a stane se úmyslně nebo navedením někoho jiného vrahem, musí být potrestáno. Dítě nesmí být kvůli žádnému provinění potrestáno smrtí nebo useknutím údů, ledaže by zabilo muže nebo ženu.

Pro shovívavost vůči dětem, které se kriminálně provinily, se vyslovovali i teologové. Například Tomáš Akvinský psal, že dítě není

---

⁹ Prof. Josef Alan, Biografie a dějiny, Praha 2004.

schopné všeho, co dokážou dospělí, a proto je dětem dovoleno mnohé z toho, co podléhá trestu a co u dospělých zavrhneme. Autoři penitenciálů¹⁰ psali, že by děti měly být od čtrnácti let věku vedeny k pokání za necudné myšlenky, slova a činy. Jejich pokání by mělo být ale lehčí, než u dospělých. Hříchů, jichž se dopustili mladí lidé starší čtrnácti let, byly zároveň posuzovány mnohem shovívavěji, pokud dotyční byli dosud svobodní, nebo mladší dvaceti let. Ti, kteří doporučovali dětské zpovědi a vypočítávali všechny hříchy, jež děti mohly spáchat, zjevně neposuzovaly hříchy, kterých se dopustily děti tak přísně, jako hříchy, kterých se dopustili dospělí.

I trestání mládeže má svoji historii. Do roku 1803 byla delikventní mládež vězněna s dospělými trestanci. Oddělování mladistvých delikventů od dospělých provinilců mělo být dodržováno od roku 1803. Toto nařízení ale nebylo zachovááno. V Praze začalo být plně uplatňováno po zásahu místodržitelství v roce 1843. Mimo zvláštního oddělení mladistvých trestanců byl součástí pražské Svatováclavské trestnice i pražský Zemský polepšovací ústav zřízený roku 1833¹¹.

Výchovný systém u mladistvých delikventů spočíval v ustavičné a přiměřené práci, působení úředníků a duchovních. Výchova se dále odehrávala v rámci přiměřeného čtení a vzdělávání. O některé z propuštěných mladistvých provinilců se staral „Spolek pro blaho propuštěných káránců“, který svoji působnost zahájil v Praze roku 1839. Mladiství delikventi byli roku 1856 přemístěni ze zemské Svatováclavské trestnice do Hradčanské polepšovny, mladistvé trestankyně pak v roce 1856 byly přemístěny do věznice v Řepích. V roce 1889 byla ukončena výstavba nové věznice v Praze-Pankráci, ve které bylo zřízeno zvláštní oddělení pro mladistvé trestance. Oddělení pro mladistvé bylo vybaveno zvláštními klecemi s lůžkem, v nichž mladiství trávili noc, navzájem od sebe odděleni. Po roce 1886 byli mladiství delikventi též umisťováni do Královské české zemské polepšovny a donucovací pracovny v Kostomlatech u Teplic.

---

¹⁰ Prof. Josef Alan, *Biografie a dějiny*, Praha 2004.

¹¹ PhDr. Miloslav Jůzl, PhDr. Antonín Olejníček, *Penologie a penitenciární pedagogika*, IMS, Brno 2004.

1.3. Současná legislativní úprava

Jestliže se zamýšlíme nad účinnou ochranou a pomocí před sociálně patologickými jevy a pomocí týraným, zneužívaným a zanedbávaným dětem - děti ohrožené syndromem CAN¹², musíme nejprve vymezit právní rámec ochrany a pomoci.

Významnými dokumenty Organizace spojených národů, které směřují k poskytování ochrany dětem, jsou Deklarace práv dítěte z roku 1959 a Úmluva o právech dítěte z roku 1989.

Z vnitrostátních předpisů je třeba zmínit Ústavu České republiky, Listinu základních práv a svobod, Zákon o rodině, Trestní zákon a Trestní řád, přestupkový zákon a předpisy o sociálním zabezpečení, zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O sociálně právní ochraně dětí, zákon č. 218/2003 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Významné jsou i dokumenty Rady Evropy jako např. Doporučení Rady Evropy č. 1286 z počátku roku 1996 o Evropské strategii pro děti, Doporučení Rady Evropy č. 17 z roku 1979 a Doporučení Rady Evropy č. 41 z roku 1985 o ochraně dětí před špatným zacházením nebo násilím či Doporučení Rady Evropy č. 11 z roku 1991 týkající se sexuálního vykořisťování, pornografie, prostituce a obchodování s dětmi a mladistvými. Významným dokumentem je též Akční program, přijatý na světovém kongresu proti komerčně zaměřenému sexuálnímu vykořisťování dětí, který se konal ve Stockholmu v srpnu 1996 a který ukládá účastníkům světového kongresu, tedy i ČR, vytvořit do roku 2000 národní akční plány obsahující národní aktivity k potírání tohoto jevu, včetně časového rámce navrhovaných aktivit.

Důležitými pomocníky v ochraně dětí ohrožených syndromem CAN jsou i závazné pokyny policejního prezidenta jako např. Závazný pokyn č. 8/2002, kterým se upravuje systém práce na úseku kriminality mládeže a trestné činnosti páchané na mládeži a Závazný pokyn č. 11/2002, kterým se

---

¹² Child Abuse and Neglect, syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte – definice Zdravotní komise Rady Evropy z roku 1992.

zavádí do praxe demonstrační pomůcka (dvojice loutek „Jája a Pája“) pro objasňování mravnostní trestné činnosti spáchané na dětech, mentálně postižených osobách a jiných osobách se ztíženou nebo znemožněnou verbální komunikací. Z výčtu právních předpisů, doporučení, metodických materiálů a pomůcek (nikoliv vyčerpávajícího) je patrné, že ohrožení dětí syndromem CAN není specifickým ČR, ale je to jev celosvětový a velice závažný. K tomu přistupují různé důmyslné a zručné formy zneužívání a vykořisťování dětí, které v minulosti nebyly známé a obvyklé - např. zneužívání maličkových dětí pro pornografii nebo prodávání vlastních dětí rodiči pro pornografické praktiky do zahraničí. Pro ochranu dětí před syndromem CAN je nezbytně důležité vyčerpávajícím způsobem využívat právní normy.

Ochrana by nebyla dostatečná, pokud by se neaplikovala v úzké součinnosti se všemi, kteří hrají v řešení případu významnou roli. Jsou to zdravotníci, pedagogičtí a sociální pracovníci, soudci a policisté a také ostatní, kteří o tom, že se dítěti ubližuje, vědí a včas to oznámí. Ochrana dětí před syndromem CAN je totiž ryze interdisciplinární záležitost, kterou bez vzájemné spolupráce všech výše uvedených nelze uspokojivě řešit. Pro rychlé poskytnutí pomoci ohroženému nebo již poškozenému dítěti je velice důležité se o takovém dítěti dozvědět včas.

Problém týrání, zneužívání a zanedbávání dětí bývá složité včas odhalit vzhledem k tomu, že většina případů se odehrává v rodinném prostředí, a je tudíž obtížné proniknout do intimní rodinné sféry a nenarušit ji závažným způsobem. Často dochází k tomu, že osoba, která ví, že o dítě není dostatečně pečováno, že dítě je zneužíváno nebo týráno, se obává tuto věc oznámit. Důvodem bývá nutnost vypovídat na policii a u soudu.

Častá jsou také napadení ze strany oznámené osoby. Oprávnění oznámit takovou skutečnost a ochranu osoby, která o dítěti ohroženém syndromem CAN podala informace, upravuje zákon O rodině¹³ tak, že „Každý je oprávněn upozornit na závadné chování dětí jejich rodiče.

---

¹³ Zákon č. 94/1993 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění.

Na takové chování dětí nebo na vážné porušení práv a povinností rodičů může v zájmu dítěte kdokoliv upozornit orgán sociálně právní ochrany, soud nebo jiný oprávněný orgán. Tato oznámení jsou důvěrná, a pokud jde o oznámení fyzické osoby, nesmí orgán který toto oznámení přijal, sdělit zdroj svých informací, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak“.

Zajímavé je, že důvěrnost oznámená se stala předmětem polemiky odborníků v oblasti práva a ochránců lidských práv a dokonce toto ustanovení zákona o rodině bylo označeno jako ustanovení podporující donašečství a zavádějící systém anonymních podání. Pokud se však podíváme na jednotlivé případy týraných, zneužívaných a zanedbávaných dětí a zamyslíme se nad jejich příčinami a zejména důsledky, není možné se s takovým názorem ztotožnit. Je pak na odpovědnosti a odvaze všech, zda si to dostatečně uvědomují a případ oznámí. Je ale také na erudovanosti těch, kteří oznámení přijímají, jak se sdělením konkrétní fyzické osoby či anonymním sdělením naloží, jak je ověří, vyhodnotí a využijí právě pro ochranu dítěte, kterému je nějak ubližováno.

1.4. Obecné kategorie

Na současnou mládež působí celá řada negativních faktorů, které již od útlého věku ovlivňují vývoj mládeže, chování a jednání. Ochrana mládeže před působením negativních vlivů je prioritním úkolem současné společnosti. Následkem je pak vznik sociálně patologických jevů, což jsou projevy chování, které se v negativním smyslu odchyľují od norem a hodnot uznávaných společností. Vyznačují se určitou masovostí, trvalostí a mírou rozšířenosti ve shodných sociálních podmínkách. Při hodnocení sociálně patologických jevů je nutné brát v úvahu stupeň jejich nebezpečnosti pro společnost i jednotlivce. V tomto smyslu je možno sem zařadit u obtížně vychovatelné mládeže vyskytující se lži, krádeže, opuštění domova a záškoláctví. Rovněž tak i sebepoškozování, sebevražedné pokusy a sebevraždy, konzumaci alkoholu a zneužívání ostatních drog.

Vzhledem k těmto rysům je důležitá spolupráce škol a školských zařízení, společenských, státních i nestátních organizací s dalšími společenskými vědními obory, jako je pedagogika, sociální pedagogika, kriminologie, viktomologie¹⁴ a další vědy, zabývající se otázkou výchovy a předcházení negativním jevům ve společnosti.

Delikvence - obecné označení pro činnost porušující zákonné, nebo jiné normy chování. Rozumí se jakékoliv protispoločenské chování v širším smyslu než kriminalita¹⁵. V kriminologii¹⁶ a kriminalistické praxi se užívá termín delikvence pouze pro označení ve věkové kategorii do 15 let. U věkové kategorie 15-18 let pak s termínem kriminalita mladistvých.

Kriminalita mládeže - je součástí celkové kriminality a zahrnuje jednání mladistvých osob (15-18 let), též označována jako kriminalita mladistvých¹⁷. Důsledkem bývá porušení společenských zájmů na takovém stupni společenské nebezpečnosti, který je charakteristický pro trestný čin. Do této kategorie se zahrnuje též dětská kriminalita (do 15 let) a běžně též kriminalita mladých dospělých (od 18 do 24 let)

Děti - kategorie ve věkovém rozmezí 6-15 let při používání termínu souvisejícím s kriminalitou. Kriminální jednání je pak ze statistického hlediska sledováno od 6 let.

Mládež - jedná se o širší skupinu jedinců ve věkové kategorii do 18 let. V zákoně není tato skupina přesně specifikována, avšak v občanském zákoníku jsou osoby starší 18 let hodnoceny jako zletilci (plnoletí).

Disociální chování - nespolečenské, nepřiměřené chování, které se však dá zvládnout. K nejčastějším projevům dochází v rodinné nebo školní výchově. V praxi je lze zaznamenat jako kázeňské přestupky proti školnímu řádu, neposlušnost, vzdorovitost, negativismus, lži a škálu jiných drobných porušení normy. V časté míře se tedy jedná o typické projevy určitého věku – vývojového období, nebo jako průvodní jev jiného primárního postižení. Mívají přechodný ráz a vymizí samy nebo za přispění odborníků.

---

¹⁴ Nauka, která se zabývá oběťmi trestných činů.

¹⁵ Zločinnost, znamená souhrn trestné činnosti.

¹⁶ Nauka o stavu, struktuře, dynamice a příčinách zločinnosti, prostředcích boje proti ní, metodách zkoumání kriminality.

¹⁷ Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

Asociální chování - dochází k rozporům se společenskou morálkou vzhledem k nedostatečnému či chybějícímu sociálnímu citění. Nedochozí ale k porušování právních předpisů. Nositelé se již výrazně odlišují od společenského průměru, dochází k porušování společenských a morálních norem společnosti. Projevuje se útěky, toulkami, záškoláctvím¹⁸, alkoholismem, demonstrativním poškozováním, tabakismem či jinými formami toxikomanie, v poslední době i gamblerstvím. Pro nápravu se vyžaduje speciální pedagogický přístup po stránce poradenské, která bývá málo účinná nebo se májí účinku vůbec a ústavní péče ve speciálních výchovných zařízeních, eventuelně v psychiatrických léčebnách nebo terapeutických komunitách, která je patřičně účinná.

Antisociální chování - veškeré protisociální jednání bez ohledu na věk, původ a intenzitu činu. Následkem je poškození společnosti i jedince, ohrožování nejvyšších hodnot včetně lidského života. Často navazuje na asociální chování. Dochází při něm k porušování zákonů společnosti a náprava je možná pouze prostřednictvím ústavní péče, školská nebo věznice. Jedná o komplexní působnost na osobnost narušeného jedince. Mezi formy patří veškerá trestná činnost. Tato skupina se již vyznačuje nejvyšším stupněm narušenosti, nejvyšší intenzitou defektivy, obtížností aplikací nápravné péče, velkou pravděpodobností recidivy.

Záškoláctví - nezletilý očekává ve škole nějakou nepříjemnost, proto se raději vyhne škole. Uvažuje se o něm až při déle trvajícím nebo opakovaném průběhu. Pak evokuje takové jevy, jako jsou toulání, drobné nahodilé krádeže a cílené lži. Když není včas zjednána náprava a vhodný způsob řešení, dochází k prohlubování celého problému. Včasné nezabránění této nežádoucí aktivitě, přivede osamocenost jedince do společnosti stejně strádajících vrstevníků nebo starších dětí. Následuje postupné začlenění do skupiny a případné, nahodilé páchaní trestné činnosti.

---

¹⁸ Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

Chorobné hráčství - chorobná závislost – gambling¹⁹ – sociálně patologický jev poměrně starý, ale v nové formě. Souvisí s přílivem nových hracích automatů a vznikem heren s nedostatečnou kontrolní činností. Mladí hráči, mnohdy pod hranicí 15 let, vkládají do své vášně kapesné, postupně prodávají věci z bytu rodičů. Dalším stádiem je pak opatřování si finančních prostředků získaných z pouliční kriminality, jako je prodej věcí získaných vloupáním do motorových vozidel nebo krádežemi v obchodech.

V souvislosti s gamblingem dochází k požívání alkoholických nápojů, dostupnost návykových látek. V hernách dochází ke kontaktu s osobami, které přímo páchají trestnou činností a umožní jedinci vniknout do kriminálního prostředí osob starších 18 let.

Alkoholová a nikotinová závislost - Alkoholová závislost je definována jako psychický a fyzický stav, charakterizovaný nutkáním užívat stále nebo periodicky alkohol s cílem dosáhnout psychických účinků a vyhnout se nepříjemným pocitům s jeho absencí²⁰. Závislost se u mládeže získá snadno do 3 let. Při nadměrném požívání dochází k poškození organismu. Stejně účinky má i nikotin, kde se závislost získá ještě rychleji.

Návykové látky a droga - Návykovou látkou rozumíme alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky, způsobilé nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho ovládací nebo rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování. Droga²¹, pochází z arabského slova „durana“, původně znamenalo léčivo. Je to jakákoliv látka, která je-li vpravena do živého organismu, může pozměnit jednu nebo více jeho funkcí²².

Nemalou úlohu v projevech sociálně patologických jevů zastávají poruchy chování²³. Jde o souborný název pro skupinu odchylek od běžného chování. Poruchy chování mají dlouhodobý charakter, často se opakují nebo se vyskytují jen vzácně. Tyto poruchy lze rozdělit v souvislosti s věkem na poruchy pro určitý věk typické a na poruchy, které se vyskytují ve všech nebo ve více věkových obdobích. Tyto jevy nelze podceňovat, neboť hrozí nebezpečí jejich postupného prohlubování.

---

¹⁹ Svoboda I., Sociální patologie, Brno, IMS, 2003.

²⁰ Návykové látky a kriminalita, PA ČR 1995 Praha.

²¹ Návykové látky, PA ČR, Praha 2000.

²² Stanovisko Světové zdravotnické organizace z roku 1969.

²³ Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

Jedním z nejzávažnějších období je puberta, tedy věk kolem 12 let, kdy dítě prochází celou řadou fyzických i psychických změn. V kategorii dětí od 6 do 15 let bývá závadová činnost označována jako *prekriminalita*, tedy dětská delikvence, dětská kriminalita. Poruchy chování u mladistvých věkové kategorie 15-18 let bývá jmenováno jako *juvenilní delikvence*, neboli kriminalita mladistvých. Negativní jevy, které se projevují u mládeže, jsou také spojeny s poruchami socializačního procesu. Nedostatek životních zkušeností podmiňuje výběr příkladů a vzorů, kterým se chce dospívající vyrovnat. Výběr těchto idolů není podmíněn etickou hodnotou, ale výsledným efektem.

Trestný čin²⁴ jako produkt určitého jednání, není výsledkem náhodného chování delikventa. Podle dlouhodobých výzkumů vyplývá, že většina těchto skutků je tzv. připravena procesem formování osobnosti jedince.

1.5. Trestné činy ohrožující mládež

K negativním jevům, které působí na mládež je nutné přiřadit také kategorii trestných činů páchané na mládeži, které mají velký vliv na další vývoj jedince. Tyto trestné činy proti rodině a mládeži jsou zakotveny v Hlavě šesté Trestního zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění. Jde o skutky, které jsou páchány na dětech již od samého narození. Jedná se zejména o trestné činy podle ustanovení následujících §§:

- **§ 212 - Opuštění dítěte** – předmětem útoku je dítě, které si samo nemůže opatřit pomoc, to je zpravidla dítě předškolního věku. Pachatel takové dítě opustí a vystaví je tím nebezpečí smrti nebo ublížení na zdraví. Pachatel se takového jednání dopustí například tím, že dítě ponechá na osamělém místě.

Nebezpečí charakterizuje ta skutečnost, že záchrana dítěte závisí na náhodě. Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze ten, kdo má povinnost o dítě pečovat.

---

²⁴ § 3 odst. 1 Trestního zákona – trestným činem je pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně.

- **§ 213 - Zanedbání povinné výživy** - objektem tohoto trestného činu je právo na výživu, které vyplývá ze zákona o rodině. Trestním právem jsou chráněna alimentární práva. Patří sem vyživovací povinnost nejen k dětem, ale i k rodičům, mezi manžely, mezi osvojencem a osvojitelem, tak i právo neprovdané matky. Obsahem vyživovací povinnosti je nejen vlastní výživa, ale i ošacení, bydlení, příprava na budoucí povolání

- **§ 215 - Týrání svěřené osoby**

a týrání osoby žijící ve společné obývaném bytě nebo domě § 215a – U tohoto trestného činu se stává předmětem útoku nejen dítě, nýbrž i každá osoba, která je z jakéhokoli důvodu (nemohoucnost, nemoc, tělesná vada. Duševní porucha atd.) v péči či výchově pachatele. Týrání je takové zlé nakládání se svěřenou osobou, které se vyznačuje hrubším stupněm necitelnosti a bezohlednosti s určitým trváním. V tomto případě se nevyžaduje, aby u svěřené osoby vznikla újma na zdraví. Musí ale jít o jednání, které týraná osoba pro hrubost, bezohlednost nebo bolestivost pocítuje jako těžké příkoří. Zde může být pachatelem jen ten, kdo pečuje či vychovává týranou osobu.

- **§ 216 – Únos** – objektem tohoto trestného činu je nerušený výkon péče, jež přísluší oprávněné osobě vůči dítěti a některým dalším osobám. Jde o zásah do takového poměru zvenku. Odnětím se rozumí takový zásah, který alespoň dočasně znemožní výkon péče.

- **§ 216a - Obchodování s dětmi** – V tomto případě se stává objektem trestného činu podle citovaného paragrafu jako obchodování s dětmi je řádný výkon péče o dítě, jež někomu přísluší vůči dítěti.

Jde tedy o zásah do takového vztahu zevnitř, což znamená, že tohoto skutku se dopustí ten, kdo má dítě v péči. Ustanovení o obchodování s dětmi bylo do trestního zákona vloženo k splnění závazku, plynoucího z čl. 35 mezinárodní smlouvy O právech dítěte č. 104/1991 Sb.

- **§ 217 - ohrožování mravní výchovy** – Předmětem útoku mohou být jen osoby mladší 18 let a to bez ohledu na svoji eventuální zletilost.

Toto ustanovení trestního zákona obsahuje dva druhy jednání pachatele, kdy:

A/ umožní vést zahálčivý nebo nemravný život

B/ svádí k zahálčivému nebo nemravnému životu.

V obou případech je třeba, aby pachatelovo jednání mělo za následek nebezpečí zpustnutí, které může mít podobu propadnutí alkoholu nebo drogám, prostituce a pohlavní nevázanost, soustavné páchání úmyslné trestné činnosti, soustavné záškoláctví a podobně. Pachatelem může být kdokoli. Tedy ne jen ten, kdo má zvláštní povinnost o ohroženou osobu pečovat.

- **§ 218 - Podávání alkoholických nápojů mládeži** – v tomto případě se stávají předmětem útoku jen osoby mladší 18 let, a to bez ohledu na svou eventuální zletilost. Plně postačuje, aby šlo o jedinou osobu. Trestě odpovědný je pak ten, kdo soustavně nebo ve větší míře podává takové osobě alkoholické nápoje. Není rozhodující, zda alkoholické nápoje jsou podávány za úhradu či bezplatně. Podávání takových nápojů může být jednorázové, nebo jde o opakované a soustavné. Nutné je posoudit rozsah a frekvenci podávání se zřetelem na nebezpečí pro tělesný a mravní vývoj mladého člověka.

Následující trestné činy pouze okrajově zasahují do problematiky ovlivnění dalšího vývoje dítěte, ale nelze je plně oddělit. Tyto trestné činy jsou uvedeny v hlavě sedmé trestního zákona jako trestné činy proti životu a zdraví. Z této hlavy lze citovat níže uvedené trestné činy.

- **§ 219 - Vražda** - kdy objektem tohoto trestného činu je ochrana práva na život. Po stránce subjektivní je důležité prokázání úmyslu. Pachatelem může být kdokoli. Zvláště se posuzuje spáchání tohoto trestného činu na osobě mladší patnácti let

- **§ 220 - vražda novorozeného dítěte matkou** - objektem tohoto trestného činu je právo narozeného dítěte na život. I v tomto případě je nutné prokázat úmysl, tedy to, že usmrcení novorozeného dítěte bylo usmrceno úmyslně,

z konkrétních pohnutek při porodu nebo bezprostředně po něm. Pachatelem v tomto případě může být jen matka.

- **§ 242, 243 – pohlavní zneužívání** – objektem pohlavního zneužívání v § 242 mravní vývoj dětí, v ustanovení § 243 pak svoboda rozhodování v pohlavních vztazích. Svým objektem se tedy § 243 shoduje se znásilněním. Rozdíl je ale především v intenzitě použitých prostředků. Tento trestný čin má zpravidla také nepříznivý vliv na mravní vývoj zneužívané osoby.

Předmětem útoku tu jsou osoby :

- mladší než 15 let – vždy
- mladší než 18 let – při zneužití závislosti
- svěřené dozoru pachatele i starší 18 let – při zneužití závislosti

Není rozdílu v tom, zda se jedná o chlapce či dívku, ani v tom zda jde o osobu pohlavně zchovalou. Pro příklad opatrovník a osoba zbavená svéprávnosti, chovanec výchovného zařízení a vychovatel, odsouzená a příslušník vězeňské stráže. Zákon rozeznává po stránce objektivní dva případy a to vykonání soulože či jiné pohlavní zneužití. Za jiné pohlavní zneužití lze rovněž pokládat akty podobné souloži nebo svou povahou se jí blížící, v závažnějších případech i ohmatávání těla, třeba i přes šaty. Po subjektivní stránce se vždy vyžaduje úmysl.

Novým, nyní již světovým problémem se stalo komerční sexuální zneužívání dětí. Stockholmský kongres v roce 1996 jej definuje jako: "použití dítěte pro sexuální účely výměnou za peníze nebo za odměnu v naturálních mezi dítětem, zákazníkem, prostředníkem nebo agentem a jinými, kdo vydělávají na obchodu s dětmi pro tyto účely". Nejvíce se projevují tři formy: obchodování s dětmi, dětská prostituce a pornografie. Dětská prostituce má stoupající trend, ale snižující se věkovou hranici . Vzrůstá i počet homosexuální prostituce chlapců, kteří nejsou takto sexuálně orientováni, ale vidí prostituci jako výhodný zdroj financí.

2. Proces trestního řízení s dětmi a mládeží, trestání a tresty

2.1. Příčiny páchaní trestné činnosti

Příčiny, které u dětí a mladistvých vyvolávají různé patologické stavy a poruchy jsou četné a složité. Tyto projevy je nutné sledovat již v rodině. Je celá řada jedinců, kteří činí výchovné potíže pramenících z rodinné výchovy. Nedostačující rodinnou výchovu lze spatřovat jako jednu ze základních příčin páchaní trestné činnosti dětí a mládeže. Rodina²⁵, jako základní sociální skupina reguluje základní potřeby člověka, určuje jeho činnost a jejím prostřednictvím přichází člověk do styku s jinými sociálními skupinami. Utváří vztah mezi rodiči a dětmi, ve kterém dítě přebírá formy chování od rodičů. Kvalita přejímání forem a hodnot záleží na výchovných metodách rodičů, na jejich pedagogické připravenosti a citlivosti. Jednou ze základních funkcí rodiny je tedy funkce výchovná, což je základním činitelem ve výchově dítěte. Za příčiny vzniku patologických jevů u dětí a mládeže vyplývající z nedostatků ve funkcích rodiny je možno uvést tyto aspekty:

- rodina není – skutečné osíření
- nezáměr, lhostejnost, nepečování o děti – rodiče jsou, ale o dítě se nemohou nebo nechtějí starat, rodiče se o děti nezajímají a náležitě o ně nepečují, i když je neopouštějí a neumísťují mimo rodinu
- rodina je dysfunkční svojí neúplností tím, že se nezaložila, rozpadla, jeden z rodičů zemřel
- rodina je vnitřně rozvrácená, což je podstatně větší, než se obecně myslí a přiznává
dysfunkce rodiny ve smyslu negativních až hostilních²⁶ vztahů k dítěti, při kterém figuruje pohlavní zneužívání, vraždy novorozeňat matkami, působení rodičů – alkoholiků negativně na rodinnou atmosféru, týrání a kruté trestání dětí.

Uvedené možnosti se přímo či nepřímo dotýkají všech členů rodiny, výchovy a vztahy mezi jednotlivými členy. Je nutné tyto aspekty využít při

²⁵ Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

²⁶ Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, PA ČR, Praha 2000.

vyhodnocování, návrzích opatření, prognostiku i prevenci negativních jevů, které vedou k nedostatkům ve výchově a případně následné protispolečenské činnosti. Rodina zajištěných delikventů bývá charakterizována jako chladná, citově prázdná s projevem silného nezájmu o osobu dítěte. Rodiče jsou pasivní s projevy nezájmu o potřeby dorůstajícího jedince. Nestarají se o vybudování morálních hodnot a systému zábran proti nezákonnému jednání. Stejně negativně působí tzv. "výchova pevnou rukou", tedy vynucená disciplína za použití neadekvátního fyzického a psychického trestání. Opačným extrémem může být výchova rozmazlující, kde se nic nevyžaduje a mnohem více poskytuje. Také výchova k naprostému perfekcionismu, bez ohledu na schopnosti a zájmy dítěte, může mít sáhodlouhé negativní následky. Dítě je přetěžováno, stresováno a předstírá choroby. Hovoříme o znevýhodnění připravenosti dítěte na školu předchozí výchovou v rodině.

Další závažnou příčinou vzniku patologických jevů u dětí a mládeže je působení masmédií. Velmi silný vliv na psychiku a další vývoj dětí, mají masmédiá v jakékoliv podobě. Jde o televizní programy, videokazety a v poslední době internet. Knížky, koncerty, návštěva divadel a galerií jsou zatlačeny do naprostého pozadí. Až na výjimky již patří minulosti předčítání pohádek, které mají silný výchovný náboj. Nedostatek času rodičů na dítě nahrazuje televize nebo internet. Nynější mladá generace je na vysoké technické úrovni a stává se tak téměř nemožným blokovat závadné programy v TV nebo nabídek vyhledávačů internetu. Současná programová nabídka je zaměřena převážně na akčnost filmů a tím zatlačuje výchovný efekt. Sledováním akčních filmů si dítě vytváří svůj filmový vzor, idol, který bez další sankce či následku zabije člověka. Smrt se v jeho očích stává běžným prostředkem k vyřešení určitého problému. Rovněž používání vulgárních výrazů v programech pro mládež nebo zobrazování sexu, vede k silnému napodobování svých vzorů v běžném životě. Televizní násilí snižuje citlivost na podobné podněty v realitě života životě.

Trestná činnost dětí a mládeže bývá často inspirována televizním programem. Zvýšené negativní účinky má na jedince, kteří mají k násilnostem sklon díky dědičnosti, konstitučním faktorům, nezájmu rodiny nebo vlivem skupiny závadové mládeže. Velmi negativní vliv mají programy, které na základě zvýšení "koláče sledovanosti", používají záznamů z přepadení bank, křižovatek a různých nočních podniků. Stejný vliv má i bulvární tisk, který je velmi lehce dostupný mládeži. Rovněž snadné získání materiálů s pornografickým obsahem všech možných sexuálních orientací a praktik. Linku důvěry a ohrožených dětí plně nahradila "živá sexuální komunikace", kde není žádná kontrola.

Ani hudební produkce, která je přenášena živě nebo pomocí různých reprodukčních médií, nenabízí mládeži adekvátní výchovný produkt. Většinou mají texty písní agresivní, depresivní a téměř destruktivní obsah. Veřejné koncerty pak mají vliv na chování skupin mládeže. V časté míře dochází k násilnému chování návštěvníků, nabídce drog a nadměrné konzumaci alkoholických nápojů. Následkem jejich aplikace a požití, dav návštěvníků propadá různým náladám a dopouští se výtržnických akcí, které končí násilným jednáním, ničením veřejně prospěšných zařízení nebo soukromého majetku.

Vlivy part a trávení volného času pod vlivem závadových part se řadí mezi další závažné příčiny páchání trestné činnosti dětí a mládeže. Snaha udržet dobře placené zaměstnání nutí rodiče věnovat značnou část dne pracovním povinnostem, plně se zaměřit na podnikání a podobně. To vše se děje na úkor dětí a dospívající mládeže. Ztrácí se přehled o vyplnění jejich volného času, není zájem na řešení jejich problémů. Stres dospělých z přepracovanosti nebo pocitu méněcennosti nezaměstnaných, vede ke konfliktům mezi rodičem a dítětem. V mnohých případech dochází k projevům agrese, které vrcholí psychickým nebo fyzickým týráním. Pod tlakem strachu se dítě uchyluje pod ochranu party.

K stejnému směřují též kroky těch, kteří nemají svůj volný čas

vyplněn činností, jenž by uspokojila jejich zájem o sport, zájmovou činnost a podobně. Zde se projevuje absence mimoškolních zařízení, ve kterých se sdružuje mládež pod vedením pedagoga nebo zkušené dospělé osoby. Provozovaná obdobná zařízení nemohou uspokojit poptávku, zejména pro nedostatek finančních prostředků nebo odborně kvalifikovaného vedoucího, a to i přes veškerou snahu o pomoc ze strany obecních úřadů. Není tudíž výjimkou případ, kdy podobný kroužek vedl pedofilně orientovaný člověk. Právě dnešní způsob života umožňuje vytvářet sociální vztahy mimo rodinu nebo školu. Velký vliv mají mimo již zmíněné závadové party mládeže různé sekty, provozovny hracích automatů, hudební skupiny, ale také dealeri drog a sexuálních služeb.

Osamocený jedinec nalézá ve skupině vrstevníků pomoc při zvládnání své obtížné životní situace. Ten později plně přebírá jejich sociální a mravní normy. Obdobné závadové party jsou pro rizikovou mládež mnohem důležitější, než pro děti, které vyrůstají v normálním prostředí. Nároky na přizpůsobení se ve vrstevnické patě jsou velmi vysoké. Nový adept musí změnit své vyjadřování, úpravu oblečení, účesu, hudební a životní styl. Tím se zároveň mění postoj k rodině, sexualitě, škole, alkoholu a drogám.

Volný čas je tráven na diskotékách, koncertech preferovaného hudebního směru a hernách. Vzhledem k finančním možnostem, dochází k získávání peněz drobnými krádežemi až po organizované krádeže, styk s překupníky a kriminálním prostředím dospělých. Mnohdy vytvářejí nebo přebírají ideologii rasistický zaměřených skupin, které jsou napojeny na zahraniční skupiny nebo hnutí. Stabilní a integrované skupiny podléhají vedení a vlivu dospělých osob. Neintegrované a nestabilní skupiny mají násilnické sklony a často se stávají postrachem okolí. Také vnitřní rozpory řeší násilnou formou. Byla zaznamenána silná inklinace k nošení a používání zbraní. Rasisticky orientované neformální skupiny jsou vyzbrojeny podstatně propracovanější ideologií, která má svoje historické kořeny. Nejznámější je hnutí skinhead, které je napojeno na mezinárodní

organizace. Charakteristická je nedůvěra k lidem mimo skupinu, silně militantní struktura a chování, disciplína. V čele stojí vždy velmi inteligentní vůdce. Přijetí podléhá pevným prověřkovým pravidlům, vytvořený vlastní morální kodex, "kariévní" řád a výcvikový program. Jedná se o přípravu na pouliční střetnutí s ideologickými protivníky, ale také v případě zadržení chování vůči policistům. Mají vlastní systém hodnocení, který velmi tvrdě postihuje odpadlíky.

Motivem jejich trestné činnosti není majetkový prospěch, ale útok. Ten je odstartován na základě jiné barvy pleti nebo jiným názorem, případně suverénním vystupováním oběti. Napadení je vedeno se silnou brutalitou, následky bývají velmi vážné, mnohdy se smrtelným následkem. Často se stává, že výše popsané skupiny vyřadí ze svého středu osobu nežádoucí. Ta totiž nesplňuje představy skupiny nebo spáchá prohřešek proti vnitřním normám. Ty se pak sdružují v tzv. "pokoutní skupině". Její členové nadměrně konzumují alkohol, drogy. Typická je sexuální promiskuita, žebrání a krádeže. Sdružují se v místech, které připomínají spíše doupata než obydlí. Často se podílejí na prodeji drog.

2.2. Výslech v policejní práci z hlediska obecného pojetí

Nové jevy a trendy v kriminalitě vyvolávají praktickou potřebu zdokonalení dosavadních metod a postupů využívaných policií při jejich odhalování a objasňování. Jedním ze základních a současně nejfrekventovanějších vyšetřovacích úkonů je výslech²⁷. Bez výslechu se v policejní praxi neobejde vyšetřování žádného trestného činu.

Cílem výslechu je získání úplné a věrohodné výpovědi, která má při dodržení podmínek trestního řádu hodnotu důkazu. Základní zásady provedení výslechu jako procesního úkonu jsou dány trestním právem²⁸. Ustanovení trestního řádu jsou závazná a zajišťují základní náležitosti, které musí každý výslech jako vyšetřovací úkon splňovat. V pojetí trestního práva je vyslýchaný nositelem určitých práv a povinností, které plynou z jeho

---

²⁷ právně regulovaný proces získávání, zpracování, hodnocení a dokumentování informací o skutku, který je předmětem vyšetřování.

²⁸ Zákon č. 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním ve znění pozdějších předpisů – Trestní řád.

vztahu k prošetřované události, z jeho procesního postavení (obviněný, svědek, znalec). Problematikou výslechu v podobě obecných postupů a praktických doporučení k získávání právně a kriminalisticky relevantních informací (důkazů) o spáchaném skutku se zabývá kriminalistika²⁹, konkrétně její podobor kriminalistická taktika. Vyslýcháný z pohledu kriminalistiky představuje zdroj informací o šetřeném skutku. Předmětem trestního řízení je vždy určitý skutek. Hlavním úkolem trestního řízení je pak zjistit, zda se skutek skutečně stal, je trestným činem a kdo je pachatelem skutku. Je nutné zjistit všechny okolnosti, které vedly nebo umožnily spáchání trestné činnosti. Jde tedy o událost, ke které došlo v blízké nebo vzdálené minulosti a kterou orgány činné v trestním řízení zjišťují, o ni rozhodují, kterou samy nepozorovaly. Událost mohou poznat jen tak, že ji rekonstruují. Činí se tak postupem, který je důsledně upraven v trestním řádu a jenž se nazývá dokazování. Dokazovat je nutné jen okolnosti důležité pro trestní řízení³⁰. Skutečnost, která má být zjištěna se nazývá předmět důkazu, čímž se rozumí i výslech osoby (obviněný, svědek, znalec).

V trestním řízení je jedním ze základních a nejčastějších důkazních prostředků výpověď svědka³¹. Na rozdíl od obviněného je svědek vyzván orgánem činným v trestním řízení, aby vypovídal o skutečnostech, které vnímal svými smysly. Povinnost svědčit je zásadně všeobecná. Obsahem této povinnosti je dostavit se na předvolání k orgánů činném v trestním řízení a vypovídat jako svědek. V trestním řádu je stanoveno, o čem má svědek výslovně vypovídat, Má povinnost vypovídat o tom, co mu je známé o trestném činu, jeho pachateli nebo o dalších okolnostech důležitých pro trestní řízení. V trestním řádu jsou zakotveny i výjimky. V některých případech pak platí přímo zákaz výslechu³², v jiných má svědek právo výpověď odepřít³³. Základní ustanovení a pravidla pro výslech svědka jsou uvedeny v § 101 odst. 1 Trestního řádu. Výslechu svědka předchází řádné poučení o povinnosti vypovídat pravdu a nic vědomě nezamlčet,

²⁹ Věda, která se zabývá metodami odhalování, vyšetřování a v té souvislosti i prevencí trestné činnosti.

³⁰ Stručný slovník právních pojmů, IMS Brno 2003, str. 137.

³¹ § 67 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³² § 100 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³³ § 100 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním, článek 20 Ústavy, článek 86 odst. 3 Ústavy.

o významu svědecké výpovědi z hlediska obecného zájmu a o trestních následcích křivé výpovědi. Zákon zvláště upravuje, jak postupovat při výslechu osob mladších než patnáct let. Velice mimořádný význam má správné vedení výslechu. Aby tato podmínka byla zajištěna přímo s dikcí zákona, pak se k takovému výslechu přibírá pedagog nebo jiná osoba, která má zkušenost s výchovou mládeže. K výslechu se mohou přibrat i rodiče, pokud to může přispět k správnému provedení výslechu. Je-li jako svědek vyslýchaná osoba mladší než 15 let, je třeba ji přiměřeně poučit k jejímu věku. Pokud výslech takové osoby směřuje k okolnostem, jejichž ožívání v paměti by vzhledem k věku vyslýchané osoby mohlo nepříznivě ovlivnit její duševní a mravní vývoj, je tudíž výslech nutné provádět zvláště šetrně a po obsahové stránce tak, aby se výslech v dalším řízení již nemusel opakovat. Pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby, mohou přibrané osoby navrhnout jeho přerušování, nebo ukončení. Dojde-li k dalšímu řízení, výslech takové osoby se opětovně provádí jen v nutných případech.

Specifickým výslechem je pak výslech obviněného. Jeho výpověď plní dvě základní funkce, a to:

- je jedním z důkazních prostředků
- je prostředkem jeho vlastní obhajoby

Obviněný jako jedna ze stran v procesu a možný předmět budoucího výkonu trestu se svým výslechem snaží ve většině případů oslabit obvinění nebo je zcela anebo alespoň zčásti vyvrátit. Z praxe jsou známy i případy tzv. nepravdivých doznání, kdy má obviněný snahu uniknout trestní odpovědnosti vůbec, nebo doznáním méně závažného činu uniknout potrestání za závažnější trestný čin³⁴. Procesní postup provádění výslechu obviněného je uveden v ustanoveních §§ 90 - 95 trestního řádu. Před prvním výslechem předchází zjištění totožnosti a osobních dat obviněného. Je mu objasněna podstata obvinění a je řádně poučen obviněného o právech,

---

³⁴ § 2 odst. 5 zákona č. 141/1961 Sb. O trestním řízení soudním – doznání obviněného nezavazuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny okolnosti případu.

zejména o tom, že nemá povinnost vypovídat a o právu volby obhájce a výpovědi za jeho přítomnosti. V zákoně je obecně stanoveno, že vyslychající má stanovit takový postup výsledku obviněného, aby výslech podal pokud možno úplný a jasný obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení.

Vedle hlavních aktérů výsledku, vyslychajícího a vyslychaného, se výsledku mohou účastnit i další osoby, které trestní řád uvádí. Jedná se o obhájce, státního zástupce, soudce, znalce, tlumočníka, zákonného zástupce, v případě výsledku osoby mladší patnácti let pak pedagoga či jiné osoby, která má zkušenost s výchovou mládeže, eventuálně i rodiče a další. Smyslem účasti těchto osob je optimalizace průběhu výsledku tak, aby byl naplněn účel trestního řízení. Obsah a rozsah jejich účasti při výsledku souvisí s jejich rolí, kterou při výsledku zastávají. Z aktuálních rolí účastníků, tedy z jejich procesních postavení plynou i cíle, které během výsledku sledují. Konkrétně se jedná o právní pomoc obviněnému advokátem³⁵, dozor nad dodržováním zákonnosti v přípravném řízení státním zástupcem³⁶, dohled soudce nad dodržováním zákonnosti při výsledku svědka jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu získávání a doplnění informací potřebných ke zpracování znaleckého posudku znalcem³⁷, zastupování obviněného, který je zbaven způsobilosti k právním úkonům (nebo jehož způsobilost k právním úkonům je omezena), zákonným zástupcem obviněného³⁸, pedagogická a psychologická pomoc při vedení výsledku osob mladších patnácti let³⁹.

2.3. Policie a odhalování trestné činnosti mládeže a páchané na mládeži

Stoupající počty trestných činů páchaných dětmi a mládeží, stejně jako trestných činů páchaných na dětech a mládeži, jsou alarmující.

Vyšetřování trestné činnosti dětí a mládeže, a na dětech a mládeži vyžaduje určitá specifika postupů Policie ČR při odhalování tohoto druhu trestné

---

³⁵ Ustanovení §§ 35 - § 41 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³⁶ § 174 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³⁷ § 107 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³⁸ § 34 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O trestním řízení soudním.

³⁹ § 102 zákona č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O trestním řízení soudním.

činnosti, zejména profesionální přístup policistů - specialistů na danou problematiku, jakož i důsledná spolupráce Policie ČR a školských zařízení všech typů, tedy resortů Ministerstva vnitra ČR a Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Případné konkrétní nedostatky při vyšetřování trestné činnosti v uvedené oblasti se projevují jako důsledek nedostatečných či nepřesných znalostí zákonů a jiných právních předpisů v této oblasti mezi některými pracovníky škol i mezi policisty. Dosavadní legislativa je v této oblasti dostatečná, není důležitým krokem či opatřením vytváření nových právních norem za účelem zlepšení výsledků v této oblasti.

Základním východiskem k řešení zmíněné problematiky je zejména Úmluva OSN o právech dítěte⁴⁰. Je totiž důležité, aby veškerá trestná činnost páchaná dětmi a mládeží i na dětech a mládeži byla v co nejkratší době řádně vyšetřena a dokumentována a aby bylo přijato a prováděno k delikventnímu dítěti a k jeho rodině náležité výchovné opatření. Negativním důsledkem každého odkladu či liknavosti je především ohrožení dítěte, které tak může jednak uvěřit ve svou beztrestnost a v neposlední řadě ztratit víru v efektivnost práva.

Za všech okolností však musí být zúčastněnými subjekty účinně chráněna veškerá práva dítěte. V interním právním předpisu pro Policii ČR⁴¹, kterým je upraven systém práce na úseku kriminality mládeže a páchané na mládeži, jsou vymezeny veškeré možnosti, případy a situace, které v této oblasti mohou vzniknout. Je zároveň určitým typem výzvy školám k optimální spolupráci s příslušnými orgány policie tam, kde vzniká nejvíce konkrétních problémů. Další otázkou, kterou zmíněný právní předpis řeší, je odstranění některých nejasností vzniklých při součinnosti policie a školy, které většinou vyplývají z neúplných znalostí právních předpisů. Vyšetřování trestné činnosti páchané dětmi a mládeží i páchané na dětech a mládeži vyžaduje specifický přístup policie i školy. Za specifika činnosti policie při vyšetřování trestné činnosti ve sledované oblasti patří jasné definování věkových kategorií. Pokyn policejního

---

⁴⁰ Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb.

⁴¹ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002.

prezidenta definuje rozdělení děti jako osoby, které nepřekročily 15. rok věku a mládež jako osoby, které nepřekročily 18. rok věku. Trestní zákon⁴² pak definuje osoby, které dovršily 15 let a nepřekročily 18 let termínem mladiství. Neužívá ale termínu mladistvý u osoby, která je s trestným činem spojena v postavení svědka či poškozeného. Neužívá tedy termíny mladistvý svědek, mladistvý poškozený.

Tabulka č. 1

Vymezení dané kategorie subjektem

<i>věková kategorie</i>	<i>resort školství</i>	<i>Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002</i>	<i>trestně právní předpis</i>
dítě	v souladu s Úmluvou o právech dítěte je za dítě považována osoba do 18 let věku	každá osoba mladší 18 let i v případě, že zletilost nabyta před dosažením tohoto věku podle zvláštního předpisu; kde se v tomto závazném pokynu hovoří o mládeži, rozumí se tím též dítě	
mladistvý		15-18 let	§ 8 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů (občanský zákoník) je stanovena způsobilost fyzické osoby k právním úkonům a podmínky vzniku zletilosti.
mládež	osoby od 18 let – 26 let věku		
nezletilý			§ 8 a 9 zákona č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů - OZ

⁴² § 74, odst. 1 zákona č.140/1961 Sb. ve znění pozdějších změn a doplnění – Trestní zákon.

Dalším specifickým postupem policie je již samotný vstup do školy. Na tomto místě je nejprve důležité připomenout, že v žádném předpise není stanoven zákaz vstupu policie do škol. Nikdo z pracovníků škol není oprávněn bránit policii ve vstupu do škol vzhledem k obecným ustanovením trestně právních předpisů⁴³ o povinné pomoci vyšetřujícím orgánům. Příslušný ředitel školy, či jiný pedagogický pracovník pověřený vedením školy poskytne, pokud je o to policií požádán, vhodnou místnost k provedení výslechu žáka ve škole. V konkrétním případě pak nejde jen o striktní dodržení předpisů, ale měla by existovat snaha po maximálně dobré spolupráci pracovníků obou resortů, vzájemný respekt a vstřícnost v zájmu dětí a mládeže i v obecném zájmu.

Důležitým postupem při vyšetřování je institut předvolání a předvedení⁴⁴. Policie může nezletilého jak předvolat, tak i předvést.. Ve školách lze od nezletilých žáků vyžadovat podání vysvětlení, provádět výslech svědka, výslech podezřelého nebo výslech pachatele trestného činu poté, co je ředitel školy nebo jeho zástupce seznámen s předmětem policejního úkonu, včetně důvodů. To se týká i případného uvolnění žáka ze školy pro potřebu policie. Jedná se zejména o úkony rekonstrukce na místě činu, rekognici, označení míst páchaní trestné činnosti, vydání věcí, výslechu či podání vysvětlení na příslušném útvaru policie. Tyto úkony jsou uvedeny v zákoně č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O Policii ČR, jakož i v Trestním zákoně a Trestním řádu. Není rozhodující, zda jde o poškozeného, svědka, či pachatele trestného činu.

V případě pochybnosti pedagogických pracovníků, pokud se jedná o totožnost příslušníka Policie ČR (zejména v případě předvedení dítěte mimo školu), je důležité ověřit skutečnou totožnost policisty a jeho oprávnění k provedení vyžadovaného úkonu. V takovém případě příslušný pedagogický pracovník ověří oprávněnost policisty telefonicky na příslušné součásti Policie ČR a požádá policistu o prokázání služebním průkazem s uvedením osobního evidenčního čísla, či odznakem Kriminální policie.

---

⁴³ Trestní zákon, Trestní řád, zákon č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR.

⁴⁴ Zákon č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR.

Při předvedení dítěte ze školy postupuje policie podle Pokynu policejního prezidenta⁴⁵ s odkazem na příslušná ustanovení zákona č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O Policii ČR⁴⁶. Předvedení dítěte na příslušnou součást Policie ČR provádí zpravidla policisté v občanském oděvu a k tomuto úkonu používají služební vozidla v civilním provedení. Policista, který odpovídá za předvedení zajistí bezprostředně po předvedení přítomnost pedagogického dozoru a vyrozumění zákonných zástupců, jakož i dalších osob⁴⁷ uvedených v trestním řádu. Je nutné, aby byla v plné míře dodržena presumpce neviny, jakož i striktní ochrana jejich práv včetně práva na obhajobu, práva odepřít výpověď⁴⁸ na jedné straně a dodržování povinností včetně státem uložené nebo uznané povinnosti na straně druhé⁴⁹. Dítě nemůže a nesmí být v souvislosti s výsledkem napadáno nebo jinak sankcionováno. Pokud je dítě předvedené ze školy, je nutné aby už při cestě byl přítomen určený pedagogický pracovník školy.

Specifickým postupem při vyšetřování trestné činnosti dětí a mládeže i páchané na dětech a mládeži je provádění výslechů. Při tomto úkonu je nutné provádět výslech podle uvedených kategorií, uvedených v Pokynu policejního prezidenta. Je podstatný rozdíl ve výslechu mládeže a dětí.

Výslech dítěte, tedy osoby mladší 15. let upravuje článek 8 odst. 4⁵⁰ Pokynu policejního prezidenta č. 8/2002 s přihlédnutím k ustanovením §§ 12 a 13 odst. 6 zákona č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR. Obecným zájmem je, aby bylo respektováno stanovené pořadí úkonů, v první řadě předvolání prostřednictvím zákonných zástupců. Jiná pozice nastává, pokud je prováděn úkon s dítětem z problémové rodiny, kde rodiče často trestnou činnost svých dětí podněcují či kryjí a neprojeví zájem na jejich řádném vyšetření. Je proto důležité ze strany policie individuálně vyhodnotit a posuzovat konkrétní situaci a předvolání uskutečnit prostřednictvím školy či orgánu péče o děti.

---

⁴⁵ článek 7 odst. 3 Závazného pokynu policejního prezidenta č. 8/2002.

⁴⁶ § 13 odst. 6 zákona č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR.

⁴⁷ Obhájce, znalci, dětský psycholog, pracovník pedagogicko psychologické poradny, tlumočník a další.

⁴⁸ § 12 odst. 3 zákona č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR.

⁴⁹ § 12 odst. 4 zákona č. 283/1991 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Policii ČR.

⁵⁰ „Dítě lze předvolat k podání vysvětlení pouze prostřednictvím jeho rodičů nebo zákonných zástupců nebo orgánu péče o děti nebo prostřednictvím školy“.

Odlišný přístup je při výslechu mladistvé osoby, které dosáhla věku 15. let a nepřekročila 18 let věku. Podle trestního řádu mohou být mladistvé osoby vyslychané bez přítomnosti pedagogického dozoru. Ve smyslu trestního řádu⁵¹ je však dána u mladistvých obviněných nutná obhajoba. Obhájce se pak povinně zúčastňuje všech úkonů trestního řízení.

Pohlavní zneužívání dětí tu bylo vždy. Objasňování a vyšetřování těchto trestných činů vyžaduje velmi náročný a citlivý postup policie. Z celkového počtu sexuálních delikventů připadá na cizí osoby jen kolem patnácti procent. Pachatele je třeba hledat mezi lidmi, které děti dobře znají a důvěřují jim. Před podezřele vyhlížejícím cizím mužem naše nejmenší varujeme, ale zapomínáme, že nebezpečí často číhá mezi našimi známými či příbuznými, vedoucími zájmových kroužků a dětských táborů, učiteli nebo dokonce i rodiči. Ti místo fyzického násilí používají většinou metodu podplácení či hrozeb. Tato situace přitom nevzniká náhle a nečekaně, ale delší dobu se vyvíjí. K jejím projevům může patřit například vymáhání polibků či hlazení, které je dítěti nepříjemné. Statistická čísla v poslední

době ukazují, že tento druh trestné činnosti narůstá. Podle odborníků z krizových center, ale i psychologů a sexuologů je to způsobeno tím, že se dnešní děti nebojí o těchto věcech hovořit. Není to přitom zásluha rodičů ani sexuální výchovy ve školách, ale časopisů pro mladé, které o sexuálních praktikách v rozumné míře informují. Problém pohlavního zneužívání zahrnuli do osnov besed ve školách i pracovníci skupiny pro styk s veřejností útvarů Policie ČR. Policisté shodně prohlašují, že děti toto téma zajímá a rozhodně nemají v této oblasti zábrany. Osvědčila se i metoda "škola hrou". Při hrané scéně si děti nejlépe správné chování v krizové situaci osvojí. Tuto metodu mohou úspěšně využít i rodiče.

Sexuální zneužívání dětí patří k nejzávažnějším deliktům. Kriminálnístům již několik let pomáhají v boji proti zneužívání dětí loutky Jája a Pája. Většina dětí, která prošla podobnou ošklivou zkušeností, má strach a stydí se "o tom" mluvit. Ovšem bez výslechu dítěte - svědka nelze

---

⁵¹ § 36 odst. 1 písm. c) Trestního řádu.

pachatele usvědčit. A povídat "o tom" dětem právě pomáhají hračky - loutky, protože si získají snadno dětskou důvěru. Vzhledem k tomu, že loutky mají stylizované mužské a ženské pohlavní orgány, mohou děti vyšetřovatelům celou příhodu přehrát. Několikaleté zkušenosti prokázaly, že takovýmto způsobem lze získat hodnověrné a použitelné svědectví i od jedinců se sníženou komunikativností či dokonce od nemluvicích dětí. Vyšetřování s pomocí loutek se nahrává na kazetu, doslovný přepis textu pak soudy uznávají jako průkazní materiál.

2.4. Odlišnosti v procesu stíhání mládeže

Základní postupy trestně právního odvětví zakotvuje trestní právo v podobě trestního zákona a trestního řádu.

Dalšími prameny práva v této oblasti je Ústava ČR⁵², upravující základní práva a svobody, i principy trestního práva hmotného a procesního a Listina základních práv a svobod⁵³, která zaručuje zásadu postavení zákona, zločinu a trestu, jakož i zásadu zákazu krutých nelidských nebo ponižujících trestů⁵⁴.

V první, obecné části trestního zákona jsou obsažena ustanovení, která jsou společná všem trestným činům a určitým skupinám trestných činů. Hlava sedmá této části obsahuje Zvláštní ustanovení o mladistvých, které jsou podstatně odlišné od stíhání ostatních pachatelů. Odlišnost v procesu stíhání mladistvých od ostatních pachatelů spočívá podle trestního zákona v jejich trestní odpovědnosti, účelu trestu a ukládání trestů. Při stíhání mladistvých je nutné vycházet ze zvláštní péče společnosti o mládež, rysů mladistvých pachatelů a trestných činů, které spáchali. Vyžaduje se, aby jimi spáchané trestné činy vykazovaly jednání vyššího stupně nebezpečnosti pro společnost, což lze vyložit tak, že jednání mladistvého jinak posuzované jako trestný čin tímto činem není, pokud stupeň nebezpečnosti pro společnost je malý⁵⁵. Mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat

---

⁵² Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

⁵³ Zákon č. 2/1993 Sb., Základní listina práv a svobod.

⁵⁴ článek 39, článek 7 odst. 2 Listiny.

⁵⁵ § 75 Trestního zákona.

jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný. Účelem trestu je především jeho výchovná funkce, výchova v řádného občana. Při tom je nutné vycházet zejména z charakterových vlastností, předcházející i následné rodinné výchově i k prostředí, z něhož vychází. Při trestání se používá pouze omezených okruhů trestů, což představuje pouze tresty odnětí svobody, (podmíněné i nepodmíněné), obecně prospěšné práce, propadnutí věci, vyhoštění. Pokud je výdělečně činný, lze uložit trest peněžitý. Odlišně se používá trest zákazu činnosti. Ten je možné použít jen v případě, pokud se mladistvý nepřipravuje na své budoucí povolání.

Trestní sazby odnětí svobody se snižují na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat pět let a dolní hranice jeden rok. Na rozdíl od ostatních pachatelů připouští trestní zákon možnosti upuštění od potrestání, pokud jsou dány obecné podmínky pro upuštění od potrestání či, uložená ochranná výchova⁵⁶ zajistí jeho nápravu lépe, než trest.

Ochrannou výchovu lze uložit i osobě mladší 15 let. U těchto osob postupuje soud odlišně od způsobu a podmínek, za kterých ochrannou výchovu ukládá mladistvým. Pokud se osoba, která dovršila 12 let ale nepřekročila 15 let věku, dopustila trestného činu, za který se připouští výjimečný trest⁵⁷, ukládá soud v občanskoprávním řízení, nikoliv v trestněprávním řízení, ochranou výchovu⁵⁸. Obdobně soud postupuje, pokud se osoba mladší 15 let dopouští trestné činnosti a není zaručena její řádná výchova. Osobu mladší 15 let však nelze trestně stíhat. Pokud bylo trestní stíhání zahájeno, v dalším se nesmí pokračovat a musí se zastavit.⁵⁹

---

⁵⁶ § 88 Trestního zákona.

⁵⁷ § 29 Trestního zákona.

⁵⁸ § 86 Trestního zákona.

⁵⁹ § 11 odst. 1 písm. d) Trestního řádu - jde-li o osobu, která pro nedostatek věku není trestně odpovědná.

2.5. Druhy trestů ukládaných mládeži, podmínky ukládání a výkonu trestů

Trest je jedním z prostředků či opatření státního donucení ukládané státem prostřednictvím soudů v trestním řízení. Trestem dochází ke způsobení újmy pachateli trestného činu, společenskému odsouzení způsobeného činu jakož i jeho pachatele. Ochrana společnosti před pachateli trestných činů, zabránění odsouzenému v páchání dalších trestných činů, výchova pachatele k řádnému životu a výchovné působení na ostatní členy společnosti jsou základními účely trestu. Odpovědnost mládeže za protiprávní jednání zakotvuje zákon č. 218/1993 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v Trestním zákoně, řeší opatření za takové činy a v neposlední řadě i postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže. Plní výchovný účel, tedy ústup od absolutního trestání mládeže.

Mladistvému lze uložit pouze výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření. Při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření mohou, být k dosažení účelu řádné výchovy uložena mladistvému výchovná opatření. Těmi jsou dohled probačního úředníka, probační program, výchovné povinnosti, výchovná omezení a napomenutí s výstrahou. Výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu.

Trestní opatření vůči mladistvému jsou uvedeny v trestním zákoně. Ten definuje okruhy trestů, které lze uložit pouze mladistvým⁶⁰. Zákon tedy umožňuje soudu užít tyto tresty:

- Trest odnětí svobody – při uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody se trest vykonává ve zvláštní věznici nebo odděleně od ostatních. Výkon trestu⁶¹ je zaměřen na výchovu a zabezpečení přípravy na povolání, která je pro něho povinná. Mladistvím, kteří plní povinnou školní docházku mají zabezpečené vyučování.

---

⁶⁰ § 78 Trestního zákona.

⁶¹ Hlava IV, díl 3 zákona č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O výkonu trestu odnětí svobody.

- **Obecně prospěšné práce** – jedná se o nový alternativní trest zavedený novelou trestního zákona z roku 1995 a účinností od 1.1.1996. Jde o soudem stanovený výkon určité práce, kterou pachatel plní osobně, bezplatně a ve svém volném čase bez nároku na odměnu. Při ukládání tohoto trestu vychází soud z předpokladu výchovného účinku práce na osobu odsouzeného. Trest se ukládá zejména u pachatelů trestných činů poškozování cizí věci, výtržnictví či méně závažné majetkové trestné činnosti. Délka obecně prospěšných prací se ukládá od 50 do 400 hodin. Pokud není vykonán vůbec, řádně nebo včas, lze přeměnit zbytek trestu na trest odnětí svobody.
- **Propadnutí věci** – jde o propadnutí věci, kterou pachatel užil ke spáchání trestného činu, věc určená ke spáchání trestného činu avšak nebyla použita, či věci získané pachatelem trestným činem nebo věci opatřené z prostředků získaných trestnou činností.
- **Vyhoštění** – trest spočívá v zabránění páčání dalších trestných činů osobám, které se zdržují na území ČR a nejsou státními občany ČR a je nutné před takovými osobami naši společnost chránit, což zahrnuje bezpečnost osob, majetku a jiný obecný zájem. Tento trest lze uložit samostatně nebo i s jinými tresty. Vyhostit lze jen cizího státního občana mimo území České republiky.
- **Peněžitý trest** – tímto trestem lze nahradit nepodmíněné tresty odnětí svobody s kratším trváním, trestají se např. projevy vandalismu a podobně. Lze jej uložit i za jiné trestné činy úmyslné či nedbalostní. Trest lze uložit jen v případě, že jde o odsouzeného, který je výdělečně činný. V ostatních případech nelze tento trest užít. Může být uložen samostatně nebo vedle jiného trestu.
- **Zákaz činnosti** – je preventivním a velmi účinným trestem. Spočívá v zabránění pachateli, aby svou činností mohl páchat další trestné činy. Předpokládá se i výchovný účinek na spoluobčany z pachatelova okolí. Za činnosti pak zákon považuje výkon určitého zaměstnání, funkce nebo činnosti k níž se vyžaduje zvláštní povolení.

- Ochranná výchova – uskutečňuje se ve výchovném ústavu, kdy mladistvému je ochranná výchova uložena soudem, jestliže o jeho výchovu není náležitě postaráno, nebo jeho dosavadní výchova byla zanedbávána a vyžaduje to prostředí, ve kterém mladistvý žije. Výchovný ústav zajišťuje výchovné, sociální a vzdělávací úkoly. Zpravidla se jedná o samostatné ústavy do kterých jsou umístováni jedinci s nařízenou ústavní či ochrannou výchovou. Dozor nad dodržováním práva při výkonu ústavní a ochranné výchovy v zařízeních provádí příslušné státní zastupitelství, v jehož obvodu se výchovné zařízení nachází. Ochranná výchova je ukončena buď rozhodnutím soudu nebo dovršením 18 let věku.

Ochrannou výchovu lze uložit i osobě mladší 15 let, která dovršila 12 let, tedy pro nedostatek věku trestně neodpovědné. Obligatorně se ochranná výchova uloží tehdy, dopustil-li se dětský pachatel takového trestného činu, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu. Soud také může učinit též tehdy, jestliže je to nutné k zajištění řádné výchovy osoby mladší než 15 let, která spáchala čin, který by jinak byl trestným činem. Ochranná výchova se v těchto případech ukládá podle ustanovení §§ 176-180 zákona č. 99/1963 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O občanském řízení soudního.

Podmínky pro ukládání trestů řeší zákon č. 141/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O trestním řízení soudním, konkrétně v Hlavě dvacáté první⁶². Je zde stanoveno, kdo nařizuje výkon ochranné výchovy, upuštění od výkonu ochranné výchovy, propuštění z ochranné výchovy a podmíněném umístění mimo výchovný ústav a prodloužení ochranné výchovy. Výkon trestu odnětí svobody uloženém mladistvému pachateli zakotvuje zákon č. 169/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O výkonu trestu odnětí svobody.

2.6. Hranice trestní odpovědnosti a výchovný vliv právních norem

⁶² Vykonávací řízení.

⁶⁵ § 11 zákona č. 140/1961 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, Trestní zákon.

Otázku hranice trestní odpovědnosti řeší trestní zákon v první, obecné části, Hlavě druhé, nazvané Základy trestní odpovědnosti. Hranicí trestní odpovědnosti je podle zákona dovršení 15 roku věku. Zákon předpokládá, že po dovršení patnácti roků je osoba sociálně zralá a je schopna nést důsledek svého jednání a trestní odpovědnosti, tedy je trestně odpovědný. Osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila 15 let není sociálně zralá. Takovou osobu nelze trestně stíhat, jelikož není trestně odpovědná⁶⁵. Z hlediska kriminalistického je ale i tato osoba označována za pachatele trestného činu. Pokud osoba v době spáchání protiprávního jednání nedovršila 18 let věku, pak je u ní zvláštním způsobem v zákoně uvedeným upravena trestní odpovědnost i její trestní stíhání. Po dovršení 18 let věku se osoba stává plně trestně odpovědnou.

V několika posledních letech se v rámci širší diskuse o kriminalitě mezi odbornou veřejností, politiky, ale i laiky dostává na přetřes otázka snížení věku trestní odpovědnosti mladistvých pachatelů. Důvodem je zvýšený podíl mladistvých a mladých lidí na páchané kriminalitě, ale i časté konstatování policejních orgánů pro sdělovací prostředky, že věc musela být pro nízký věk pachatele odložena. Obecně tak byl podporován dojem, že stát nemá k dispozici žádné právní nástroje k omezování kriminality mladých lidí, a že je jedinou možností snížení věku pro trestní odpovědnost pachatele.

Výchovný vliv právních norem úzce souvisí s věkem, ve kterém se mládež dostává do kontaktu s právními normami. Základní právní normu již dítě přijímá na základní škole. Společně vytvořená a dodržovaná pravidla ve třídě a ve škole jsou velmi účinnou prevencí sociálně patologických jevů, zejména nekázně, násilí a šikany. Jedná se o pravidla týkající se soužití ve společenství žáků, pedagogů a ostatních zaměstnanců školy, a o pravidla provozu a chodu školy. Provozní pravidla jsou na většině škol dána školním řádem. Jejich dodržování pojmenovává přehledné a

definovatelné jevy. V těchto pravidlech má být zakotveno jak řešit situace spojené se sociálně patologickými jevy. Pravidla týkající se provozu škol a školských zařízení nepostihují pravidla soužití, klima a poslání školy.

K tomu je důležitá spoluúčast dětí na vytváření a upevňování pravidel, což je základem toho, aby děti pravidla přijaly a řídily se jimi. Nestací jen jednorázové seznámení s pravidly (školním řádem) na počátku roku, je třeba, aby děti prožívaly to, že dodržování pravidel se vyplatí. Způsob, jak včlenit pravidla a jejich tvorbu do života školy je popsán v části Preventivní program pro základní školy. K tomu je potřebná srozumitelnost, která je dána formulací pravidel s přihlédnutím k tomu, co si žáci pod jednotlivými pojmy představují, jaký je jejich výklad a splnitelnost. Ta je dána repertoárem žádoucího chování a možností v určité míře pravidla revidovat a po dohodě upravovat. Pravidla chování by měla být formulována v pozitivní formě; formy zákazu a příkazu inspirují k porušování a revoltě, formulace mají být obrazem žádoucího chování. Normy chování a dodržování určitých pravidel nemusí být vždy psané. Tím se rozumí pravidla morálky, soužití. Tato bývají většinou „nepřisaná“. Jedná se o pravidla vzájemného respektu, úcty, důvěry, dalších životních kvalit a dovedností. Z pravidel soužití by měla vycházet pravidla provozní.

Tam, kde chybí přesně formulovaná pravidla soužití, dochází snáz a častěji k tomu, že se porušují pravidla provozní. Je to dáno tím, že není pochopen smysl a důvody jednotlivých provozních norem a tyto jsou často brány jako výzvy k jejich porušení. Při vytváření pravidel soužití resp. provozních pravidel je vhodné dodržet přiměřenost počtu. Přemíra vede často k jejich ignoraci. Je lépe začít od menšího počtu s obecnější, širší formulací a postupně vyvozovat další pravidla. Jasně stanovená pravidla se týkají všech lidí ve škole, děti jsou velmi vnímavé na dvojí výklad pravidel a jejich porušování dospělými. Platí zásada, že školních pravidel nemá být mnoho, na jejich tvorbě se mají podílet všichni členové školního společenství a mají být platná pro všechny. Zodpovědnosti za vlastní

chování se nedá u dětí ve školním prostředí dosáhnout bez spoluúčasti dětí na rozhodování. V opačném případě mohou být demokratická pravidla pozvolným nástupem k anarchii, která končí návratem k tvrdému autoritativnímu režimu: „zkusili jsme to, nešlo to“. Ve školách

postupujících tak, že se vytvářejí smysluplná a srozumitelná pravidla, na jejichž vytváření se podílí v rozsahu přiměřeném věku i žáci, klesá počet kázeňských přestupků ve škole i mimo ni. K osvojení preventivních ochranných opatření s důrazem na výchovný vliv právních norem je třeba zapracovat konkrétní témata prevence do vzdělávacího procesu. Přiměřeně užití právní normy mají velký význam a přínos při předcházení negativních vlivů a projevů patologického chování. Pokud mají mít právní normy výchovný vliv na mládež, je důležité otevřeně a srozumitelně hovořit o současných problémech a na nich dokázat vysvětlit základní cíle právních norem. Jde o výchovné, preventivní a osvětové funkce. Nejdiskutovanějšími tématy poslední doby se stává fenomén šikany a násilí, který začíná provázet děti již od předškolního věku. Šikana totálně paralyzuje výchovnou funkci skupiny a proměňuje její působení v destruktivní. Zmapování šikany je velmi obtížné. Lehčí formy a počáteční stádia šikanování zasahují velkou část školní populace. Popírání přítomnosti šikany a její zlehčování přispívá nejen k nevědomosti o přítomnosti šikany, ale i k nemožnosti účinně zasáhnout v oblasti prevence nebo potlačení tohoto krutého a nelítostného světa strachu a násilí.

Alkohol a kouření v dětství a dospívání zvyšuje riziko přechodu k dalším drogám. Nabídka drog je také velmi vysoká a nutno říci, že tolerantní a liberální postoj části společnosti k drogám maří úsilí o preventivní působení na děti a mládež v této oblasti. Základní informace o drogách, včetně tabáku a alkoholu, musí být cíleny i na pochopení toho, jaké zdravotní, psychické, ale i sociální a materiální škody působí jejich užívání. Vhodné vysvětlení právní normy zaručí správný výchovný vliv mladé generace.

3. Učitel, pedagog – poslání, nebo povolání

3.1. Pedagog – garant dodržení zákonnosti

Vztah k dětem a styl výchovy v sobě musí nést respekt dospělých vůči dětem. Děti jako rovnocenní partneři mají v mnoha situacích právo říci ne, když něco nechťejí. Umění říci ne, je z hlediska ochrany práv velmi pozitivní postoj. Děti neumí říci ne pokusům o nejrůznější manipulace. Neznají prostor příležitostí k vyjádření nesouhlasu. Nesouhlas nebo volba jiné alternativy nemusí být již předem považovány za neposlušnost, vzdor nebo zbytečnost. To je základní princip dodržování zákonnosti v platném právním světě. Předpokladem naplňování cílů a poslání v oblasti dodržování zákonnosti v procesu trestního řízení s dětmi a mládeží je pedagog vzdělaný, odborně erudovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na psychice a sebeuvědomění dětí a mládeže a je schopen nést odpovědnost za aktivní účast v procesu trestního řízení. Důraz je nutno klást na odbornou přípravu a doškolování pedagogických i jiných pracovníků, jejichž činnost je zaměřena na prevenci všech sociálně patologických jevů. Tomu odpovídá důkladný systém vzdělávání pedagogických pracovníků v programech zaměřených na oblast primární prevence patologických jevů. V tomto směru lze hovořit o specializačních studiích školních metodiků v oblasti prevence a specializovaných činností. S tím souvisí zavedení do praxe systému vzdělávání v oblasti posilování právního vědomí v problematice prevence sociálně patologických jevů.

Rovněž zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti sociálně patologickým jevům vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních. Ve školách by měli působit výchovní poradci, kteří by měli být řádně proškoleni. V každé škole by měl být dostatek odborné literatury či publikací, které by byly všem dostupné a příslušní pedagogové by s touto literaturou či publikacemi dokázali pracovat a fundovaně reagovat

na případné dotazy dětí. Měli by umět naslouchat problémům dospívající mládeže a dokázat rozpoznat prvotní známky začínajícího sociálně patologického chování. Důležité jsou rovněž různé preventivní

programy pro žáky základních škol. V některých školách pracují tzv. důvěrníci, kteří vedou programy týkající se patologických jevů. O těchto pracovních děti ví, že za nimi mohou kdykoliv zajít a bez problémů se s nimi poradit. S dětmi je nutno hovořit zcela otevřeně o tom, co to vůbec patologické jevy jsou, co jim dají, ale i to, jakou cenu za ně zaplatí. Neméně důležitá je činnost sociálních pracovníků. Podle dostupných zdrojů je ovšem sociálních pracovníků málo a instituce, které případy problémových dětí řeší, mezi sebou navíc špatně komunikují. A právě tyto pracovníci získávají důležité informace prací v terénu. Měli by znát svoje prostředí, spolupracovat se školami, docházet do rodin, zejména se zhoršenou sociální situací, do rodin, kde je podezření na týrání dítěte, mapovat prostředí, upozornit příslušné orgány na výskyt závadové mládeže. Neméně důležitá je činnost sociálních pracovníků. Podle dostupných zdrojů je ovšem sociálních pracovníků málo a instituce, které případy problémových dětí řeší mezi sebou navíc špatně komunikují. A právě tyto pracovníci získávají důležité informace prací v terénu.

3.2. Pedagog jako nedílná součást v boji proti kriminalitě mládeže

Pro harmonický a plnohodnotný vývoj dítěte mají velký význam školy a školní zkušenosti. Ve škole se dítě dostává do prostředí vrstevníků, kde je posuzováno podle svých výkonů, schopností a dovedností. V tomto prostředí se dítě stává i snadným terčem agresivního chování a to nejen z řad vrstevníků, tak i ze strany dospělých. Pokud k takovým projevům dochází, je na místě zdůraznit význam postavení pedagoga a jeho úlohu při jejich předcházení. Obecně lze vycházet z předpokladu, že pedagogem se stává člověk, který má k dětem vztah a porozumění. Záleží na klimatu příslušné školy jakož i na dalších činitelích vytvářejících výchovně

vzdělávací proces, tedy pedagogický sbor, ředitel. Nejdůležitější je ale osobnost pedagoga – učitele, člověka, který soustavně a odborně vychovává mladou generaci. Má rozhodující postavení ve výchovně vzdělávacím

procesu. Důležité jsou profesionální předpoklady učitele. Mezi ty lze zařadit jeho diagnostické schopnosti, což představují dovednosti umožňující stanovit příslušnou diagnózu žáka a žakovské skupiny. Dalšími jsou schopnosti didaktické, což představuje okruh schopností jasně a srozumitelně vysvětlit žákům učivo. Důležitá schopnost je pronikání do vnitřního světa žáka. Organizační schopnosti, schopnost získat autoritu, komunikativní schopnosti. I tyto patří do profesionální pozice pedagoga. Zejména schopnost citlivého proniknutí do vnitřního světa žáka úzce souvisí s úspěšností pedagoga při předcházení patologických jevů a zdárným bojem s kriminalitou mládeže. Důležitým předpokladem je nejen znalost příslušného žáka, ale i jeho rodiny, sociálního prostředí, ze kterého pochází, a ve kterém se pohybuje v době svého volného času. Významnou úlohu sehrává správná volba vhodné spolupráce učitele a rodiny.

Za základní formy spolupráce je považováno konání třídních schůzek. Při třídních schůzkách dochází z pravidla k podání informací rodičům o prospěchu a chování, k motivaci rodičů jako partnerů při výchově dětí. Určitou formou působí na rodiče problémových žáků jako prostředek boje proti kriminalitě mládeže a předcházení sociálně patologických jevů. Rovněž dochází i k rozšiřování pedagogické znalosti rodičů. S tím úzce souvisí poučení rodičů o protidrogové prevenci, šikaně. Náročná, ale zároveň účinná forma spolupráce jsou návštěvy zejména třídních učitelů v rodinách neukázněných a neprospívajících žáků. V takovém případě musí být učitelovo jednání taktní, s cílem získat si důvěru rodičů a přimět je k následné spolupráci. Měl by umět poradit rodičům, jak vytvořit příznivější klima pro výchovu a plnění školních povinností.

Při návštěvě rodiny získá učitel představy o všech faktorech, které ovlivňují žáka. To je nutné pochopit ve všech souvislostech aby bylo možné

vyvodit další kroky pro zkvalitnění výchovného působení vůči konkrétnímu jedinci nebo kolektivu. Pokud má být pedagog přínosným prvkem v boji s kriminalitou dětí a mládeže, je důležité brát na zřetel věk dětí, které se stávají objekty pedagogického působení. Nejnáročnějším

věkem je období od 12 let. V tomto věku dochází k dozrávání tělesnému i duševnímu. Objevuje i rozvíjí schopnost řešit problémy, rozhodovat se, abstraktně myslet, vytvářet hypotézy, věci spojovat. Dítě se postupně odděluje od rodiny a vytváří si předpoklady pro budoucí život. Zejména v časném dospívání bývá tento proces doprovázen vzpourou. Dochází k doplňování a přijímání jednání okolí. Pro mladé lidi tohoto věku je velice důležitá skupina vrstevníků, která jim může pomoci se alkoholu a drogám vyhnout, nebo naopak představuje nebezpečí. Pedagog se denně setkává s mládeží při výchovně vzdělávacím procesu. To je předpoklad znalostí morálních vlastností mládeže. Podle projevů chování může typovat mládež se sklony k sociálně patologickým projevům a to již na základní škole. Z toho je možné vyvodit i prostředí a okruh přátel ve kterém a se kterými se mládež pohybuje a stýká. Zvláště ve škole je třeba věnovat větší pozornost volnému času. Při realizaci je důležitá vhodná volba mezi mládeží a světem dospělých. Volba vhodné a správné komunikace může přispět k včasnému odhalení počínajících projevů sociálně patologického jednání. Pokud takový jev nastane, je důležité jej umět pojmenovat a hovořit o něm.

Úkolem pedagoga tedy je správně zhodnotit situaci a včas podchytit děti, které potřebují individuální přístup ve zvýšené míře. Předpokladem naplňování cílů v oblasti prevence je pedagog vzdělaný, odborně erudovaný, komunikativně, psychologicky a speciálně pedagogicky vybavený. Svou osobností se pozitivně podílí na vývoji sebeuvědomění žáka a je schopen vyučovat za aktivní účasti dětí. Zvyšování odolnosti dětí a mládeže proti sociálně patologickým jevům vyžaduje systémovou a koordinovanou přípravu realizátorů preventivních aktivit ve školách a školských zařízeních.

3.3. Význam úlohy školy v součinnosti s policií při vyšetřování trestné činnosti

Spolupráce škol a školských zařízení s Policií ČR je potřebná nejen v rámci prevence sociálně patologických jevů a mnohdy i při řešení problémů, vzniklých v souvislosti s těmito jevy ve školách a školských zařízeních. Základní právní normou v této oblasti je zákon č. 359/1999 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění O sociálně právní ochraně dětí. V souladu s tímto zákonem pak je vydán Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 179/ 2000, který řeší systém práce a postupy policistů v oblasti preventivně výchovného působení na děti a mládež, při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži.

Se sociálně patologickými jevy se setkáváme ve větší či menší míře na všech stupních škol i ve školských zařízeních. Z tohoto důvodu by měla být navázána spolupráce s Policií ČR včas, a nikoliv až při řešení problémů spojených s výskytem těchto jevů. Vedení školy by mělo spolupracovat s obvodním oddělením Policie ČR podle místa příslušnosti školy⁶⁶. Škola by měla navázat kontakt jednak s vedoucím příslušného oddělení, tak i vejít v kontakt s policistou s územní odpovědností v místě školy. Ve škole by měla být dostupná telefonní čísla, kam se v případě nutnosti obrátit a mělo by být vzájemně dopředu dohodnuto, jak postupovat v případě zjištění závažných sociálně patologických jevů.

Škola by v rámci preventivních programů a projektů měla být v kontaktu s Preventivní informační skupinou Policie ČR (PIS), která je zřizována u okresních či městských ředitelství Policie ČR. Činnost těchto skupin je informační a poradenská. Při plánování, tvorbě a realizaci preventivní strategie své činnosti vycházejí tyto skupiny z bezpečnostní situace příslušné oblasti, ze znalosti trestné činnosti motivované mimo jiné i obchodem s drogami, delikty spojenými s alkoholovou i nealkoholovou toxikománií, hracími automaty apod. Pokud má škola dobrou znalost

situace v regionu a místě může se pak optimálně přizpůsobit nebo aktualizovat své preventivní programy a využít lektorských služeb policistů v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Dobrá součinnost škol a

---

⁶⁶ V rámci hlavního města Prahy místní oddělení Policie ČR.

školských zařízení s Policií České republiky má stěžejní podíl v primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v České republice.

Období školního vzdělávání má velmi významnou funkci v oblasti formování osobnosti mladých lidí. Vše, co se v tomto období nepodaří se jen velmi obtížně napravuje v období dospělosti. Toto je také důvod, proč je spolupráci policie a škol v oblasti prevence sociálně patologických jevů u školní populace věnována mimořádná pozornost, a to nejen ze strany ministerstev obou resortů, ale i všech dalších složek podílejících se na řízení školství a policie zvláště pak krajů a obcí. Spolupráce s policií je nutnou součástí řešení situací spojených s výskytem drog ve školách a školských zařízeních a při výskytu forem násilí a šikany naplňujících skutkovou podstatu podezření na spáchání trestného činu. Při závažné trestné činnosti policisté ze základních (místních, obvodních) útvarů Policie ČR při prověřování a dokumentování deliktů dětí a mládeže postupují zjištěné poznatky službě kriminální policie, přičemž úzce spolupracují s jejími specialisty (např. s pracovištěm Kriminologické techniky a expertiz při určování drog apod.).

Při šetření ke zjištění osoby podezřelé ze spáchání přestupku a ke zjištění důkazních prostředků, berou policisté zvláštní ohled na děti do věku 15 let tak, aby nebyl nepříznivě ovlivněn jejich duševní a mravní vývoj. Závazný pokyn policejního prezidia řeší možnost účasti či neúčasti třetí osoby při služebních úkonech včetně zákroků vedených proti osobám mladším 15 let.

3.4. Úloha a postavení mimoškolní problematiky ve formování osobnosti mládeže

Kritizovaným znakem dnešní doby je málo času na straně rodičů, nedostatek komunikace mezi rodičem a dítětem, svalování zodpovědnosti za rozvoj dítěte na školu, pasivní trávení volného času dětí před televizí nebo u počítače. Děti jsou tak ve svém volnu mnohdy ponechány „napospas“. Odtud bývá někdy jen krůček k experimentům s alkoholem, kouřením, drogami, chytání se problémových partiček, dětské kriminalitě.

Kvalitní a smysluplná náplň volného času dětí hraje nesmírně důležitou roli v jejich vývoji, a to nejen jako prevence výše zmíněných nástrah. Zájmové kroužky, oddíly a sdružení by měly být přirozenou součástí mimoškolních aktivit dítěte. Dítě získává v kolektivu stejně starých dětí s podobnými zájmy takové životní zkušenosti a návyky, které nikde jinde nemůže získat. Dětský kolektiv je v zájmovém kroužku svým způsobem jedinečný - takovou společnost nemá dítě ani v rodině, ani ve třídě či ve škole.“ Zájmové kroužky nejenom rozvíjí dovednosti a talent dítěte, ale mohou být i jakousi kompenzací při slabším prospěchu ve škole, nebo může pomoci dítěti překlenout složité životní období (rozvod rodičů, úmrtí v rodině). Když dítě chodí do kroužku, kde se cítí úspěšné, má to samozřejmě příznivý vliv na jeho psychiku i sebevědomí.

Jinou možností k řešení mimoškolní problematiky mohou být různé kluby či klubovny. Mladým lidem, kteří se z nedostatku jiné zábavy poflakují s partou vrstevníků po sídlištích, by tak mohly najít smysluplné využití volného času a tím snížit drobnou kriminalitu a další negativní projevy vytíženosti. V těchto klubech či klubovnách by mohly probíhat různé koncerty, sportovní vyžití, zájmové kroužky, různé sportovní turnaje. Je nutné uvést, že v takových zařízeních se schází kvalitnější mladá společnost. Mohla by zde působit i střediska – poradny pro mládež používající drogy. Tyto kluby nebo klubovny by měly vytvořit takové programy, kterými by dokázaly zaujmout mladé lidi s dosud nevyhraněnými

zájmy, při nichž by vybili svojí energii. Na formování osobnosti dětí a mládeže v procesu mimoškolní problematiky představuje otázka sportu

důležitou příčku. Sport svojí výchovou rolí významně podporuje rozvoj morálně volných vlastností. Je formou socializačního procesu, při kterém se důsledně uplatňuje proces participace, kooperace. Je zde přirozený respekt k autoritám, pocit ze zdravé seberealizace. Sport má preventivní i nápravnou pozici v oblasti zdraví. Ve svém životě může člověk pasivně přijímat cizí modely způsobu života. Běžně to představuje bezduchého sledování televizního vysílání nebo může aktivně tvořit své modely, aktivní přístup k životu. Takovou aktivitou je právě sport. Ten pro mladou generaci s sebou přináší možnost vytváření vlastních pravidel a vyjádření svobody postojů. Společně s hrou představuje určité společné charakteristiky mírových, společenských, etických funkcí. Sport vede jedince ke specifickým dovednostem, což představuje určitý edukační proces. Díky verbálně komunikativním dovednostem má podíl i na sociální proces jedince.

ZÁVĚR

Význam a nezastupitelné postavení rodiny ve výchově a socializaci dětí, je na prvním místě ve výchově dětí a mládeže, tak i předcházení sociálně patologických jevů. I když k této problematice pojednává řada odborných prací, je důležité se v závěru pozastavit u některých aspektů souvisejících s rolí rodiny ve výchově a socializaci dětí.

Rodina má značný význam ve všech oblastech společenského života. Úplnost rodiny, zájem a řádná péče o děti, harmonie v rodině jsou základními předpoklady úspěšné výchovy. Důležité je i vzdělání rodičů. U rodičů obtížně vychovatelných dětí je typické dosažení pouze základního vzdělání. Jsou i rodiny, kde jeden z rodičů nedosáhl ani základního vzdělání. To se týká převážně matek. To ukazuje na negativní vliv nízkého vzdělání, na kvalitu výchovné funkce rodiny. Často se stává, že školy přesunují část svých povinností na rodiče. Tyto povinnosti nejsou rodiče schopni plnit, což ještě více prohlubuje nízkou úroveň vzdělávání dětí. Vedle objektivní neschopnosti rodičů pomáhat dětem v důsledku jejich nízké vzdělanosti se ukazuje, že i subjektivně se projevuje nezájem rodičů o školní prospěch, kamarády svých dětí a o volný čas dětí vůbec. Na druhém straně se pak nezájem rodičů o výchovu dětí promítá do vztahu obtížně vychovatelných k rodičům.

Hlavním cílem resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je snížit nárůst negativních jevů u dětí a mládeže vhodnou výchovou ke zdravému životnímu stylu. S tím je spojená otázka vytvoření uceleného systému vzdělávání v oblasti sociálně patologických jevů. Pokud mají školy a školská zařízení úspěšně bojovat s kriminalitou mládeže a páchané na mládeži, pak nelze podcenit předškolní vzdělávání. Předškolní pedagog má v současnosti dostatečný prostor ve volbě různých pedagogických přístupů. Je nucen samostatně rozhodovat, pracovat a nést osobní zodpovědnost. Jeho úkolem není pouze předávat poznatky, ale rozvíjet osobnost dítěte a motivovat je ke spolupráci a kladným vztahům k okolí.

Musí vycházet z toho, že předškolní dítě se učí především na základě své komunikace s okolím a svou prožitcích. Vzdělávací a výchovné činnosti

by měly být v mateřské škole založeny na přímých zážitcích dítěte, na jeho přirozené zvědavosti a spontánnosti i přirozené potřebě objevovat.

V oblasti základního vzdělávání mohou učitelé v základní škole citlivě reagovat na vzniklou situaci, využít podnětů žáků, příležitosti vhodného vyučovacího tématu. Pedagogové se musí naučit zpracovat téma prevence sociálně patologických jevů do hodin kteréhokoliv vyučovacího předmětu. V této souvislosti lze využít metodu aktivního sociálního učení. Školy by měly vytvářet podmínky pro realizaci prevence, zajistit vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti sociálně patologických jevů. Významná je spolupráce s rodiči či zákonnými zástupci a poskytování poradenských služeb školního metodika prevence a výchovného poradce. Na místě je i větší využití školských zařízení pro aktivity volného času.

Rovněž působení dalších institucí jako soubor preventivně působících v předcházení kriminality dětí a mládeže svoje nezastupitelné místo v tomto systému. V oblasti péče o rodinu, děti a mládež sehrává významnou úlohu systém poradenské péče s různými formami preventivního působení, ochraně ohrožených dětí, v oblasti sociálně právní ochraně a také při zanedbání výchovné péče zaviněné nevhodným jednáním nebo opomenutím rodičů. Uplatňuje se oblast sociální péče v širším významu, která bývá spojena zpravidla s poskytováním služeb a dávek sociální péče, jakož i se sociálně výchovným působením. Systém poradenství tak pomáhá překonávat bariéry výchovy, vzdělávání a budoucího pracovního uplatnění. Sociální péči a poradenskou péči je vhodné nejčastěji uplatňovat při řešení problémů souvisejících se záškoláctvím, což v některých případech může být předzvěstí další delikvence.

Významné postavení související s trestnou činností dětí a mládeže představuje institut probační a mediační služby⁶⁷. Probační a mediační služba věnuje zvláštní péči mladistvým obviněným. Spolupracuje s orgány

sociálního zabezpečení, školami a školskými zařízeními, jakož i orgány, kterým přísluší výkon sociálně právní ochrany dětí. Význam probační služby vyplývá z probačního programu. Tím se rozumí zejména

---

⁶⁷ Zákon č. 257/2000 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, O Probační a mediační službě.

program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program zaměřený k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života, který směřuje k tomu, aby se mladistvý vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, a k podpoře jeho vhodného sociálního zázemí a k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Probační program schvaluje ministr spravedlnosti a zapisuje se do seznamu probačních programů vedeného Ministerstvem spravedlnosti ČR.

Právě nositeli aktivit spojených s jednotlivými alternativními tresty i odklony v trestním řízení jsou vedle orgánů činných v trestním řízení, probační pracovníci, kteří provádějí specifické vybrané úkony a mediační praktiky. Minimální počet těchto odborníků a nedostatečná právní úprava jejich postavení v rámci platného práva však nedovolují plné využití alternativ a odklonů, kterými trestní právo disponuje.

R e s u m é

V naší společnosti jenž je zejména v posledních letech ohrožena výrazným nárůstem kriminality a dalšími negativními jevy se stále více projevuje snaha hledat a uplatňovat účinné metody jejich elimitování. Mimořádně důležitým úkolem v této oblasti a souvislosti je zmapovat a podchytit rizikové skupiny dětí a mládeže, které jsou ohroženy sociálně patologickým vývojem a zaměřit na ně resocializační působení. Oblast sociálně patologických jevů není pro většinu občanů společnosti příliš oblíbené téma. Většina lidí netuší, jakým nebezpečím negativní jevy jsou a jak závažné téma poznání a prevence je, dokud se tento problém nedotkne jeho rodiny. Hlavním cílem definování a prevence sociálně patologických jevů je ochránit děti a mládež před nežádoucími jevy, které současnou společnost obklopují. Důležitou úlohu v tomto směru musí sehrát nejen rodina a škola, ale i stát. Celá společnost si je vědoma skutečností, jak důležitou úlohu v oblasti prevence sociálně patologických jevů zastávají samotní jednotlivci, školy a školská zařízení i další organizace pracující s dětmi a mládeží. Proto je nutné maximálně podporovat takové činnosti, které povedou ke snižování nežádoucích sociálně patologických jevů na školách, školských zařízeních, ale i v celé naší společnosti.

A n o t a c e

Naše společnost je v posledních letech ohrožena výrazným nárůstem kriminality a dalšími negativními jevy. Nejúčinnější a nejlevnější prevencí je zdravá výchova dětí v rodině a ve škole. Dobrá výchova dětí je současně prevencí jednotlivých zdraví poškozujících a život znehodnocujících závislostí a jevů.

Our society is threatened in last years by an marked increase of criminality and by other negative phenomena. A healthy education of children at school and in family is the most effective and the cheapest prevention. The proper education of children is a prevention from such individual phenomena and dependences which are capable to damage health and depreciate life.

Klíčová slova

výchova, education

děti, children

mládež, youth

pedagog, pedagogue

škola, school

rodina, family

výslech, interview

patologické jevy, pathological phenomena

trestná činnost, criminal activity

prevence, prevention

Seznam použité literatury, zákonů a publikací

1. **Základy pedagogiky, IMS, Mgr. et Mgr. Karel Ouroda, Brno 2003**
2. **Vývojová psychologie, IMS, Doc. PhDr. R. Kohoutek, CSc., Brno 2003**
3. **Penologie a penitenciální pedagogika, IMS, PhDr. Miloslav Jůzl, Brno 2004**
4. **Sociální patologie, IMS, Mgr. Ivo Svoboda, Brno 2003**
5. **Teorie výchovy, IMS, PaedDr. Libuše Mazánková a kol., Brno 2003**
6. **Základy speciální pedagogiky, IMS, kol. autorů, Brno 2003**
7. **Základy trestního a správního práva, IMS, JUDr. Miroslava Kejdová a kol., Brno 2004**
8. **Biografie a dějiny, prof. Josef Alan, Praha 2004**
9. **Stručný slovník právních pojmů, IMS, kol. autorů, Brno 2003**
10. **Základní pojmy a kategorie v oblasti pedagogiky, IMS, kol. autorů, Brno 2003**
11. **Filozofický slovník, Svoboda, kol. autorů, Praha 1985**
12. **Aktualizace statistických údajů v kriminalitě, Policejní prezidium P ČR, Praha 2005**
13. **Prevence kriminality, doc. JUDr. Zapletal, CSc., PA ČR, Praha 2000**
14. **Návykové látky a kriminalita, doc. Ing. R. Štablová, PA ČR, Praha 1995**
15. **Psychologie výslechu, Joža Spurný, Portál, Praha 2003**
16. **Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci, Doc. MUDr. Jaroslav Nikl, CSc., PA ČR, Praha 2000**
17. **Strategie prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2005**
18. **Prevence kriminality, Ministerstvo vnitra ČR Praha**
19. **Kriminalita dětí a mládeže, spouštějící mechanismy a možnosti školy v její prevenci, závěrečná písemná Dr. Bc. Jan Šnitr, Brno 2003**
20. **Ústava České republiky, zákon č. 1/1993 Sb.**
21. **Základní listina práv a svobod, zákon č. 2/1993 Sb.**
22. **Trestní zákon č. 140/1961 Sb.**
23. **Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním**
24. **Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb.**
25. **Zákon o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb.**
26. **Zákon o probační a mediační službě č. 257/2000 Sb.**
27. **Zákon o rodině č. 94/1963 Sb., ve znění pozdějších předpisů a novel**
28. **Zákon o sociálně právní ochraně dětí č. 359/1999 Sb.**
29. **Zákon o Policii České republiky č. 283/1991 Sb. ve znění pozdějších změn a doplnění**
30. **Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 8/2002 o postupech Policie ČR na úseku trestné činnosti páchané mládeží a na mládeži**
31. **Deklarace práv dítěte, New York 1959**
32. **Úmluva o právech dítěte, New York 1990**
33. **Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží, Rezoluce OSN 40/33 z roku 1985**

Příloha

Tato část obsahuje statistické údaje Ministerstva vnitra ČR o vývoji trestné činnosti za období od 1. 1. 2005 do 31. 10. 2005 v rámci České republiky. Obsah statistiky je upraven a zaměřen na trestné činy, kde jako pachatelé byly zjištěny děti a mládež.

Česká republika

1.1.2005 do 30.9.2005

Název	Zjištěno	z toho	Celkem	OBJASNĚNO			PACHATELÉ		Stíhané osoby		
		ukončeno	v	Počet	Doda-	Nezletilí	Mladiství	Děti	Celkem	Nezletilí	Mladiství
		prověřování	prově- řování		tečně	1-14 let	15-17 let	1-17 let		1-14 let	15-17 let
Úmyslné ublížení na zdraví	4 979	4 523	497	4 076	215	123	254	369	4 440	131	246
Nebezpečné vyhrožování	1 942	1 838	117	1 787	35	19	29	48	1 482	16	20
Vydírání	1 257	1 123	160	1 014	32	78	97	171	933	95	66
Porušování domovní svobody	1 841	1 662	192	1 292	49	26	54	77	1 187	32	35
Neopr.zás.do práva domu, bytu...	510	446	72	439	14	1	0	1	466	0	0
Týrání svěřené osoby	159	146	16	145	3	0	0	0	145	0	0

Název	Zjištěno	z toho	Celkem	OBJASNĚNO			PACHATELÉ		Stíhané osoby		
		ukončeno	v	Počet	Doda-	Nezletilí	Mladiství	Děti	Celkem	Nezletilí	Mladiství
		prověřování	prově- řování		tečně	1-14 let	15-17 let	1-17 let		1-14 let	15-17 let
Krádeže vloupáním do obch.	3 067	2 582	493	756	168	30	101	122	625	34	76
Krádeže vloup. do výkl. skříní	392	344	47	96	11	1	15	16	92	2	16
Kr. vl. do restaurací a hostinců	1 996	1 696	304	527	118	12	58	67	391	19	28
Kr. vl. do ubytovacích objektů	591	497	100	73	14	2	3	5	71	2	5
Krádeže vloupáním do kiosků	965	823	142	299	28	22	69	87	328	40	54
Kr. vl. do jfd.záv.kuch.strav.zař.	115	100	15	28	2	3	9	10	30	5	7

Název	Zjištěno	z toho	Celkem	Počet	OBJASNĚNO	Nezletilí 1-14 let	PACHATELÉ			Stíhané osoby	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
		ukončeno	v prověř-		Doda-		Nezletilí	Děti	Nezletilí	Mladiství		
		prověřování	řování		tečně		1-17 let	Celkem	1-14 let	15-17 let		
Kr. vl. do obj. st. um. př.-ne 332	117	101	16	22	9	2	6	7	37	2	5	
Kr. vl. do kult. objektů - ne 331	137	118	20	28	7	5	6	9	33	6	8	
Krádeže vloupáním do škol	675	576	98	155	24	21	47	59	144	25	40	
Krádeže vloupáním do bytů	4 298	3 576	735	972	250	49	107	151	699	70	80	
Kr. vl. do vík. chat soukr. osob	4 767	4 216	569	1 312	233	70	150	203	750	75	85	
Kr. vl. do rodinných domků	3 576	2 992	602	865	153	41	117	150	685	59	85	
Kr. vl. do ostatních objektů	22 691	19 118	3 588	3 734	579	203	570	715	3 297	295	401	
Krádeže kapesní	12 946	11 130	1 841	1 040	57	117	178	292	1 026	116	141	
Krádeže jiné na osobách	6 980	6 091	897	785	64	113	109	214	744	95	86	
Krádeže mezi zaměst. na prac.	231	194	43	56	4	2	9	11	55	2	10	
Krádeže mot. voz. dvoustopých	16 359	13 749	2 681	2 478	422	92	432	508	2 226	80	328	
Krádeže mot. voz. jednostop.	879	672	214	210	18	35	79	110	225	36	73	
Krádeže věci z automobilů	38 560	33 009	5 580	3 372	359	76	305	365	1 815	60	142	
Krádeže součástek mot. voz.	4 727	3 977	741	597	75	13	124	134	478	12	46	
Krádeže domácího zvířectva	172	141	32	31	3	1	0	1	31	2	0	
Krádeže v bytech	3 961	3 246	764	1 588	174	62	187	243	1 480	63	161	
Kr. věci na nádražích	206	177	27	60	3	0	3	3	68	0	2	
Kr. věci během jízdy v DP	335	300	34	13	1	1	1	2	16	1	1	
Krádeže ostatní	6 978	5 847	1 167	1 882	130	45	128	166	1 986	47	107	
Podvod	3 994	3 285	886	2 168	238	4	30	33	1 722	4	21	
Neoprávněné užívání cizí věci	253	204	58	91	3	2	11	13	91	2	14	
Zatajení věci	497	436	59	209	15	9	17	26	244	9	17	
Poškození cizí věci	7 393	6 106	1 317	1 146	97	59	106	159	1 099	97	106	

Název	Zjištěno	ukončeno prověřování	z toho	Objasněno	PACHATELÉ				Stíhané osoby		
			v prově- řování	Počet	Doda- tečně	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Celkem	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Podpora a propagace hnutí	77	71	7	60	0	0	6	6	62	0	5
Ostatní trestná činnost	1 782	1 556	256	1 194	52	17	49	66	942	18	41
Krádež	414	397	20	372	6	0	5	5	408	0	5
Pošk. cizí věci	26	22	4	11	1	1	2	2	15	0	3
Ochrana měny	2 832	2 162	717	191	64	10	31	39	191	10	37
Paděl. a pozměň. veř. listiny	796	755	44	677	8	0	8	8	463	0	7
Neoprávněné užívání mot. voz.	34	32	5	30	2	0	2	2	29	0	1

Název	Zjištěno	ukončeno prověřování	z toho	Celkem	OBJASNĚNO	PACHATELÉ				Stíhané osoby	
			v prově- řování	Počet	Doda- tečně	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let	Děti 1-17 let	Celkem	Nezletilí 1-14 let	Mladiství 15-17 let
Zpronevěra	2 520	2 355	237	2 299	89	0	1	1	2 041	0	2
Podvod	5 123	4 655	644	4 121	197	0	12	12	4 057	0	4
Poruš. předp. o nálepkách	32	32	0	31	1	0	2	2	33	0	1
Ostatní tr. činy proti měně	21	15	13	11	2	0	0	0	12	0	2
Neoprávněné držení plat. karty	5 843	4 915	942	1 147	72	49	67	116	815	50	40
Por. práv k ochranné známce	409	402	8	386	5	1	3	4	223	1	5
Por. autorského práva	721	709	17	704	10	1	22	23	248	1	17
Úvěrový podvod	10 596	9 894	746	8 770	142	1	17	18	9 211	0	9
Ostatní hosp. trestné činy	530	491	42	422	4	9	11	20	441	13	14